

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.
"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

ОРГАНИЗАТОРИ МЕЂУНАРОДНОГ САЈМА „ТРГ ОД КЊИГЕ“

Општина Херцег Нови
ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег – Нови
ЈУК Херцег фест
НВО Књижевна заједница Херцег – Нови

ПОКРОВИТЕЉИ МЕЂУНАРОДНОГ САЈМА „ТРГ ОД КЊИГЕ“

Општина Херцег Нови
Туристичка организација Херцег Нови

Извршни одбор:

Владимир Жутковић, Невенка Митровић, Биљана Ивановић

Савјет:

Проф. др Мило Ломпар
Проф. др Горан Максимовић
Зоран Живковић
Гојко Божовић
Јанко Брајковић
Желидраг Никчевић
Невенка Митровић
Проф. др Драган Копривица
Селимир Радуловић

PRESS служба и редакција Билтена "Трга од књиге"
+382 (0)68 542 367 или +382 (0)67 603 458

Витка Вујновић
Жељка Контић
Драгана Влаовић
Милош Радуловић

Фотографија
Војин Лазаревић

Градска библиотека и читаоница Херцег – Нови

Tel: +382 31 321 900
+382 31 324 328

e-mail: biblhn@t-com.me
web: www.bibliotekaherceg-novi.org.rs

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"*

ПРОГРАМ 25. 07. (четвртак) 20:30

МАЛЕ МОРСКЕ И ОБАЛСКЕ ПРИЧЕ / Радмила Кнежевић

Дјечји програм на овогодишњем Тргу од књиге почео је "Малим морским и обалским причама" Радмиле Кнежевић. Њен наступ је био интерактиван и пун позитивне енергије коју је размјњивала са дјецом.

Какви су Ваши први утисци након гостовања у Херцег Новом?

Мени је пре свега част што сам гостовала овде у Херцег Новом. Први пут сам учествовала на Тргу од књиге и заиста ми је задовољство што сам одржала овде промоцију „Малих морских и обалских прича“. Заиста сам одушевљена, пре свега зато што је промоција била баш онаква какву сам очекивала, била је интерактивна, деца су сарађивала, разговарали су о књизи, ја сам постављала питања, и они су такође постављали питања, тако да је била једна права дечја атмосфера.

Које су поруке и поуке које носе „Мале морске и обалске приче“?

„Мале морске и обалске приче“ је збирка 38 кратких прича. Она прати догодовштине Анастасије и Василија, односно Ање и Вакија и њихово одрастање. Кроз њих су уствари приказана сва остала деца и њихове догодовштине на мору и копну. Не ради се само о мору у буквалном смислу речи, јер не постоји локација где се радња дешава, него море као узбурканост, море као неки унутрашњи немир, а обала као неко место где деца имају уточиште, тако да се кроз те приче провлаче сва њихова размишљања. Они постављају себи неке задатке и загонетке у току одрастања. Ја сам добила једну критику да су то дечје приче за одрасле. Приче су писане у дечјем лицу тако да родитељи док их читају могу много да сазнају о својој деци.

Каква је позиција дјечје литературе данас?

Дечја литература у Црној Гори скоро да не постоји. Врло се мало поклања пажње деци, разни дневно-политички, материјални и други моменти су скренули пажњу са деце и она није баш на завидном нивоу. Не постоји удружење дечјих писаца, не постоји неки књижевни дечји фестивал, где би се окупљали писци, којих ипак има.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Колико сајмови попут овог доприносе афирмацији дјечије литературе?

Доприносе зато што је то јавна презентација дечије литературе, зато што деца слушају те приче, упијају их и сазнају нешто ново. То је нека врста њихове едквације. Деца не могу да доживе класичну промоцију, њима је то досадно, а сценски наступом се мало драматизује прича што деца много другачије прихватају и такав вид презентације је много интересантнији за данашњу децу која уопште не читају, којима компјутер и друштвене мреже све више закупаљају пажњу.

Зато мислим да овакво представљање литературе јесте право освежење.

Горан Петровић је својевремено рекао ако макар једно дијете дође на сајам и заволи књигу онда је он успио. Шта Ви мислите о томе?

И ја тако мислим. Презадовољна сам данашњом реакцијом деце и ако сам једно дете успела да одушевим и ако сутрадан макар једно дете буде причало о овој промоцији и књизи ја ћу заиста бити презадовољна.

□ □ ДЈЕЦА ИЗ ХЕРЦЕГ-НОВОГ

Креативне херцеговске малишане представљали су на овогодишњем Тргу од књиге плесни парови **КСЦ Диано**, који је основан прије нешто више од седам година, и вишеструки је европски и свјетски првак у модерном плесу. Осим на Тргу од књиге, стално наступају на Фестивалу позоришта за дјецу у Котору, на Празнику мимозе, чак три пута на међународном дјечјем фестивалу Радост Европе у Београду...

С потписом КСЦ Диано урађен је први прави тинејџерски мјузикл у Црној гори „Пепељуга и рок звијезда“ у режији Слађане Вујовић и у сарадњи са професором соло пјевања Мирелом Шћасни.

Диано окупља око 150 чланова узраста од три до 20 година, а међу најталентованијим стасовају асистенти кореографа.

Диано води Антонија Ђуровић – Новоселец.

Максим Уредешкић, ученик херцеговске Музичке школе (одсјек клавир у класи проф. Светислава Васића), као лауреат овогодишњег 40. издања Фестивала младих музичара Црне Горе, на коме је освојио специјално признање и максималних 100 поена, наступао је већ и на концерту најбољих ученика у Министарству културе на Цетињу, на концертима у Музичкој школи и хуманитарним програмима... Сва стечена признања и награде оправдао је наступивши сигурно и на Тргу од књиге.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

□□ ЦРВЕНКАПА : позоришна представа за дјецу – Пан театар, Београд;

Посластица на крају дјечије вечери била је позоришна представа "Црвенкапа" у извођењу Пан театра из Београда. Текст и режију је написао Миодраг Милованов, а поред њега су у представи наступили Тијана Милошевић и Оливера Викторовић. Дјеца су била одушевљена представом, а своје задовољство није скривао ни Миодраг Милованов:

- Направили смо представу која рачуна на контакт са публиком, са нашим дечицом. Браћа Грим пишу бајку и не могу да се договоре око боје која је најлепша, један је за жутокапицу, један за зеленокапицу, а деца наравно пишу црвенкапицу. У шуми Црвенкапица, по браћи Грим треба да сретне слона, други кажу жирафу, деца вука. На тај начин у причу увлачимо децу. Написао сам до сада 13 дечијих представа и режирао све те представе, у другим позориштима и у Пан театру у којем сам од оснивања са Оливером Викторовић, власником театра. Узимам познату бајку и на један модеран начин прилагођавам је деци узраста од 3 до 12 година.

Интересантно је то што деца знају бајку, они унапред знају да ће вук да поједе баку и Црвенкапу, али из све снаге навијају и упозоравају их да се чувају. Дакле, иако знају бајку здушно учествују у њој и могу вам рећи да уживамо играјући за децу.

Бајке су неисцрпна инспирација, Ви то на посебан начин освежете и оживите тако да су дјеца, иако знају причу, поново заинтересована?

Ако мало чачнете бајке озбиљније видећете да су оне често врло сурове, на пример Ивицу и Марицу напуштају родитељи и остављају их у шуми. Ту има и насиља и свега. У бајкама – адаптацијама које радим вештице су смешне и наравно настрадају, старам се да не буду баш тако страшне као што је често у бајкама, и то врло добро функционише код деце.

Какве су биле реакције публике вечерас у Херцег-Новом?

Било је врло лепо, они су здушно навијали и учествовали, и било је велико задовољство играти за децу у овом предивном амбијенту на тргу.

Пан театар већ годинама долази на Трг од књиге, и ако нас позовете – ето нас сваке године код вас.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"*

Шта мислите о оваквим сајмовима који у свом програму имају једно вече и за најмлађу публику?

Мислим да је ово веома драгоцено и овакве манифестације су све потребније јер се друштво углавном претвара у потрошачко друштво, у трку за новцем и престижом, а заборављамо основне вредности.

Ово је једна од манифестација које враћају веру у неку будућност.

Децу треба да одгајамо на тај начин, не само уз телевизор, киборге и разне механичке играчке. Мислим да је ово прави начин да се деца одгајају и надам се бољој будућности за нашу децу.

Рекло би се да је то и мисија Пан тетатра, какви су ваши даљи планови?

Пишем опет једну нову причу, нову бајку. Једном годишње напишем нову причу и уврстимо је у репертоар. Репертоар нам је велики, а наше представе не застаревају, зато што нам стално долазе нове генерације деце.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

ПРОГРАМ

26. 07. (петак) 21:00

□ **БОКА 33 : зборник радова из науке, културе и умјетности**

ДРАГОЦЈЕНА РИЗНИЦА НОВИХ САЗНАЊА

*На радове објављене у 33. броју зборника БОКА који се односе на градитељско наслеђе, културну и умјетничку баштину Боке Которске, осврнула се на почетку програма мр **Зорица Чубровић**.*

- Теме овог броја Боке су веома разноврсне и њихов дијапазон се креће од зидног сликарства у фреско техници, преко проучавања градитељских споменика и тема урбанистичког развоја, до погледа на примјену конзерваторских принципа у заштити природних и културних вриједности Боке.

Именима аутора који су већ сарадници Градске библиотеке и читаонице Херцег-Нови, придружује се сада и име историчара умјетности **Татјане Мићевић-Ђурић**. Њен рад „Фреске у цркви Св. Ивана Крститеља у Богишићима“ уводи аутора у круг сарадника овог угледног часописа и доноси му нови квалитет. Стога, уз задовољство што је ова сарадња остварена, рад о фрескама у цркви Св. Ивана у Богишићима представљамо као први.

У земљотресу од 1979. године тешко је оштећена и црква Св. Ивана у Богишићима (Кртоле, Тиват). Стајала је у рушевинама готово двије и по деценије, да би поново била васпостављена 2004. године.

На њеном јужном зиду, испод познијег малтера показале су се старије фреске, које су уз помну пажњу стручњака поново засијале, а интересно је да се о њима до земљотреса није ништа знало. Татјана Мићевић - Ђурић је ове фреске у свом раду описала и проучила њихова својства, као и сликарске особености. Уочила је да су фреске у овој цркви настале у двије фазе, од којих је старија у наосу и нешто млађа у олтарском простору.

У закључку наводи да „формалне одлике сликарства у наосу упућују на сликарство настало на традицијама касносредњовијековног сликарства у околини Котора с комбинацијом готичког и поствизантијског израза, али врло квалитетног. Међутим, фрескопис у олтарском простору много је тврђи, с наглашеном улогом линије, што указује на касније поправке или обнову фресака у том простору.“

Ови закључци, уз прецизан опис приказаних светитеља и њихову иконографску анализу, омогућавају да се многу струке вриједности цркве Св. Ивана у Богишићима више упознају и приближе јавности.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Архитекта **Катарина Лисавац** је, у раду „Палата Висковић у Перасту“, обрадила архитектонску цјелину која је припадала једној од најзначајнијих и најугледнијих породица Пераста и Боке.

Палата је настала сукцесивним грађењем на приобалном простору средишњег дијела насеља, гдје је већ крајем 15. вијека постојала кула као један од важних одбрамбених пунктова града.

Палата Висковић је у раду Катарине Лисавац методолошки узорно истражена и проучена. Поред документације о данашњем стању палате (цртежи, фотографије) проучена је старија картографска и катастарска документација Пераста на основу које се могу пратити промјене њених урбанистичких параметара. Посебан допринос аутора познавању овог комплекса су нови подаци из архива породице Висковић, који се чува у Музеју града Пераста, као и повезивање дјелатности ове породице са Висковићима на острву Вису.

Наводим закључни пасус овог рада који одражава спознаје Катарине Лисавац везане за палату Висковић и Пераст у цјелини: “Веома сложен архитектонски склоп који одражава дугу историју породице Висковић и Пераста, као и значај породице за историју Боке Которске, захтевају рестаурацију овог изузетног споменика. Породични архив, библиотека и богате збирке из фонда Висковића, које су формиране у истом временском распону у којем је палата грађена, добиле би праву вредност тек уколико би биле враћене у палату, у амбијент у којем су вековима сакупљане и брижљиво чуване.”

У раду „Фортификациони систем Боке Которске аустроугарског периода“, **Илија Лалашевић** и **Радојица Павићевић** су у сажетом облику представили богато градитељско наслеђе фортификационе архитектуре аустроугарског периода у Боки, са изабраном графичком и фотографском документацијом и у виду систематизованог прегледа.

Значај овог рада је и у чињеници да су фактографски подаци приказани у њему протумачени и са војно-стратегијског и са градитељског становишта, што раду даје посебан квалитет будући да је у приступу ранијих истраживача најчешће недостајао један од наведених аспеката.

Рад **Оливере Доклестић** „Мост на ријечи Суторини“ са пажњом и изузетним сензибилитетом обрађено је једно од вриједних а занемарених градитељских остварења која припадају прошлости Херцег-Новог.

Мост на Суторини је дио културног пејзажа Суторинског поља, односно некадашњих Солила („њиве соли“), гдје је једну од најзначајнијих природних вриједности представљала Суторинска ријека. Преко ње је од старина стајао мост, у склопу историјске трасе пута од Дубровника ка Боки Которској. За данашњи мост Оливера Доклестић претпоставља да је, као и Владичин мост на Топлој, настао у вријеме француске власти у Боки, почетком 19. вијека.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Рад архитекте **Бориса Илјанића** „Градска кафана у Херцег Новом генеза и архитектура“ обрађује урбанистички развој дијела западног подграђа Херцег-Новог, који је и данас и у прошлости представљао фреквентну жижу града и мјесто окупљања.

Сецесијска грађевина позната као „Народни дом“, касније „Соколски дом“, затим „Кино Орјен“ а данас „Градска кафана“ окружена је густим градитељским и парковским ткивом чије трансформације крајем 19. и током прве половине 20. вијека помно проучава аутор. Његове анализе архитектуре и урбанистичког развоја заснивају се на проучавању старих планова, фотографија и писаних историјских извора, а односе се на групацију објеката насталих на једној од најистакнутијих локација града, која је у прошлости припадала Ивану Буровићу, познатој личности с краја 17. и почетка 18. вијека. Проучавање појединих грађевина Херцег-Новог, како се показало и освјетљавањем прошлости зграде која је припадала породици Никићијевић, стоји као перманентни задатак истраживача Херцег-Новог, у првом реду његових бројних архитеката.

И на крају, будући да се односи на третман свеобухватних вриједности и значај свјетске баштине Котора, представићу рад **Светислава Вученовића** „Третман светског наслеђа Котора у смерницама за менаџмент план“.

Менаџмент план Котора је документ који садржи темељне одредбе за заштиту, уређење и управљање природним и културним наслеђем Котора, уписаног на листу Унескоа. Овај документ је рађен у оквиру Регионалног завода за заштиту споменика културе Котор и усвојен је одлуком Владе крајем 2011. године.

Угледни архитекта и конзерватор Светислав Вученовић у овом чланку своја полазишта усклађује са принципима свјетске заједнице, прихваћеним од стране Међународног комитета 2012. године у Петербургу. У закључцима скупа у Петербургу који је анализирао и актуелно стање заштите Котора, истакнуто је супротстављање плановима развоја који би могли довести у питање статус Котора на листи свјетског наслеђа.

Ријеч је о градњи нових саобраћајница, туристичких и стамбених комплекса којим би се разорио вјековима обрађивани и култивисани пејзаж Боке.

Трајно би нестали преостали препознатљиви елементи тог пејзажа, било да је ријеч о изразитим доминантима, било о карактеристичним дјеловима или пак комплексима зеленила.

У оквиру уопштеног осврта на садржај зборника који је пред нама, нагласићу његов значај као драгоцјене ризнице у коју се непрекидно уносе нова сазнања и одузимају забраву драгоцјене вриједности простора Боке Которске .

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Желидраг Никчевић је нагласио да је имао прилику да прочита већину текстова и прије њиховог објављивања у зборнику БОКА бр. 33. Више од осталих му је привукао пажњу текст **Слава Стојковића**: „Страдање због песама о Боки“, па је са њиме и започео своје излагање.

- Ту се говори о pjesнику Урошу Тројановићу који је са Роса. Прво је учио школу ту, затим је био у Дубровнику а онда и у Бечу, да би са двадесетак година био ухапшен због стихова о Боки објављених у часопису „Срђ“. Вратио се из затвора у Дубровнику и послје годину-две, изнурен третманом тадашњих власти, преминуо. О томе се мало зна, а такође се не зна се да су заједно с њим исти третман прошли главни уредник листа „Срђ“, у којем је објављена pjesма „Бокешка ноћ“, Антун Фабрис, а потом и Антун Пасарић – власник Српске дубровачке штампарије.

Тај текст треба прочитати и запамтити, јер је у њему на само неколико страна напросто оцртана стратегија наших тадашњих и данашњих комшија, а дате су и неке од кључних смјерница како би образовани људи требали да воде књижевну и националну политику. Крај текста се односи на Алексу Шантића и његове проблеме током Првог свјетског рата са суђењем и изгнанством. Ту је занимљиво видјети како Алекса Шантић брани стихове своје pjesме тврдећи да их је написао док се купао у Боки Которској, а главни тужилац је заступао тезу да је читава pjesма посвећена обнови Душановог царства.

Следећи рад који је такође врло важан потписује **Горан Комар**. Он нас је већ некако навикао на ту ревитализацију драгоцених ствари из наше ћириличне и српске прошлости. Овдје су дата писма из херцегновског архива, неколико турских и српских ћириличних писама. Послије кратког увода Горана Комара ви можете уживати у језику и порукама које у то вријеме међусобно размјењују Требиње, Рисан и наше бокоторске општине у борби за неку врсту економске слободе, самосталности итд.

„Основна школа Топла“ је текст који потписује **Марија Црнић Пејовић**. То је прва државна основна школа у руралном насељу херцегновског краја, познатија по оној претходној школи при Манастиру Савина у којој је код Јосифа Троповића учио Петар II Петровић Његош.

У обимном систематичном раду имате податке о ђацима, учитељима, надзорницима, свакодневном животу и труду људи да своју дјецу образују и припреме за искушења која их очекују. Читав рад је посвећен 160-годишњици рођења Тома Крстова Поповића, који је аутор прве монографије о Херцег Новом. Он је важна личност за овај крај у којем је и сам скоро пола вијека радио. Познат је, не само као књижевник, преводилац и аутор многих радова из прошлости Боке и херцегновског краја, него и као великан у ономе што се некада звало национални рад.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Др Марија Коцић потписује рад „Алага Шабановић и Омер-ага Бегзидић“ као представници прве генерације новских „злића“. У овом врло занимљивом тексту ради се о борби између тада турског Херцег-Новог и Дубровника, гдје се османски великаши из Херцег-Новог, усуђују да пљачкају Дубровачку жупу и Дубровник. Онда троуглом према Требињу видите како се развија нека врста војно-државног криминала са занимљивим, готово романескним, судбинама ове двојице бандита. Покушај централне власти, то јест султана, да их обузда завршава се тиме што су обојица добили свилени гајтан.

„Савез сокола на приморју“ је изванредан рад **Саше Недељковића**.

Из њега сазнајемо да је Соколска жупа Мостар „Алекса Шантић“ основана 1920. године, а кроз осам година из ње је издвојена Соколска жупа „Његош“, коју су тражила соколска друштва у Херцег-Новом, Беновићима, Бијелој, Зеленици, Тивту, Котору-Ластви и Будви. Овдје се даје опширан и врло квалитетан осврт на рад сокола, а о томе се код нас мало зна.

На примјер, на Цетињу се у мају 1937. године одржао слет Зетске бановине, уз учешће 5 000 сокола са соколским униформама и народним ношњама сеоских соколских чета, а на слету је освештена и развијена соколска заставица Соколске жупе Цетиње. Застава је, иначе, била дар краља Петра II, уједно и прва заставица коју је тај наш краљ подарио једној соколској јединици.

Поменућу и одличан рад **Љуба Мачића** „Учешће Грбљана у преношењу млетачке дипломатске поште – 18. вијек“. Ради се о тој бродској путној траси Венеција – Котор, а онда из Котора према Цариграду да би Млечани успоставили везу са својим дипломатама на порти.

Врло незахвалну улогу курира, која је захтјевала храброст, снажљивост и интелигенцију, преузимају бродари из ових крајева, а онда и Црногорци да би пребацили поруке и дипломатску пошту преко Цетиња и Подгорице до Скадра, или преко јужне Србије до Цариграда.

У том раду дата су имена стотина људи из ових крајева, гдје њихови потомци могу да виде шта су им радили преци.

То би био само кратак преглед садржаја 33. зборника радова „Бока“, уз моју завршну напомену да редакцији треба честитати, не само на овако квалитетној садржини зборника, него и на плану да се сјећањем на локалну историју инсистира на њеној виталности, на њеној садашњости.

Јер, није прошлост само оно што памтимо као споменике, маузолеје, музеје и тако даље, него је прошлост оно по чему можемо повратити данашњи живот и видјети ствари дубље - испод површине; онда тај континуитет има неког смисла и тек онда постајемо заиста прави власници сопствене историје. Мислим да је то заслуга свих аутора и редакције овог зборника.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

□□ LIFE LIFT / Славица Перовић

ПРИЧА КОЈА ЈЕ МОРАЛА БИТИ ЗАПИСАНА

Славица Перовић је свој роман „Life lift“ публици Трга од књиге представила у разговору са **Катарином Брајовић**.

Она је нагласила да су се лингвистичка теорија и филозофија пратиле као што се прате лик и сјенка. Језик је биљежио стварност, филозофија је објашњавала ту стварност посредством језика. Језик и филозофија су тако иза леђа стварности пратили нову стварност од теорије, метода и метајезика, којим су стварност обиљежавали.

Катарина Брајовић: Синкретички потенцијал прозне форме, тај спектакуларни терен текстуалне акробатике, брисани простор који захтјева од аутора све, тај укрштај лирике и драме, књижевни род рођени свим другим списатељским стратегијама, као природна и изазовна сцена, отворио се и за Славицу Перовић, већ искусног аутора и прекаљеног читаоца. Пред нама је њено дјело, стабилна и постојана конструкција, „Life lift“, прецизно и самопоуздано изведена прозна дизалица, статички прорачуната до детаља, увезана у сопствену логику, а опет усађена у савремено и блиско, оно што би сваки од читалаца препознао као стварност коју лично троши баш данас.

Приповједна политика првог романа Славице Перовић заснива се на класичним поставкама: свезнајући приповједач износи хронолошки усклађене слике догађаја, онако како они слиједе један за другим, помјерајући фокус приче, полако и елегантно, од августа до краја године, доводећи у средиште читалачке пажње и за пуни доживљај неопходне сцене из прошлости, као освјетљавајуће и разјашњујуће дигресије. У том приповједном слоју гради се сасвим лична драма и персонални преокрет, она чувена, неразумљива метаморфоза, коју опажамо кроз суптилне измјене психолошког профила главне јунакиње, односно кроз њене покушаје да те промјене не дозволи, да их игнорише и сакрије. Јунакиња, не својом вољом, деконструисана је на ових 350 страна, њежно и неповратно, под утицајем врло типичних али и сложених животних околности, оних које руше њене идеале, вријеђају њену интелигенцију, угрожавају породицу и под знак питања стављају њену љубавну оданост.

У основи, ово је једноставни љубавни роман, прецизније – постљубавни, као прилика да се преиспита и поново успостави цио лични и интимни свијет главног лика. Ова јунакиња мора да нађе нове одговоре на стара питања, јер стари одговори, они које намеће искуство њених претходница, не доносе очекивана и неопходна рјешења.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Али оно што ову прозну конструкцију уздиже из једноставности јесте други, неочекивани семантички слој који се управо и састоји у сталном поигравању ријечима, значењима и смисловима текста.

Баш ова приповједна геста отвара и продубљује причу, преплићући непомјерљиве арматурне ослонце роману од античких грчких и латинских идиома, до хипер англизама и рјечника ултра брендова. Оваква језичка дисциплина значајно подиже хоризонт читалачког очекивања, помјерајући цијелу причу у ново значењско поље које ће још једном проширити консеквенце једне скоро сасвим невине прељубе.

Life lift је роман о језику и апектима наглашене језичке пажње, о томе како језик изражава много више него што они који језик користе могу да претпоставе. Свијет јунакиње овог романа, власнице баш те fine језичке моћи, урушиће њена пажња према синтакси и семантици, повећана концентрација на разлику између ријечи и реченог, једна фатална врста памети пред којом нема лажи.

Конечно, у хијерархији дискурзивних стандарда овог романа налазимо и политичко-филозофски ниво, есејистичко-рефлексивну основу која треба да створи подлогу за доношење одлука тако немилосрдно постављених пред јунакињу. Она ће своје животне дилеме рјешавати уз помоћ филозофско-феминистичке литературе, трагајући за одговором на питања што интензивно располећују стварност на мушки и женски свијет, онај паралелизам који се ни у бесконачности не спаја, иако је то обећано у бајкама и математици.

Баш у том прозном аспекту садржан је суштински захтјев сваке приповједне аутономије – а то су повлашћена знања које аутор треба да уложи у текст како би му придао ону ноту мистичности и непоновљивости. Увид у ову врсту филозофске литературе и непретенциозна апликација тог знања – издвајају роман Славице Перовић из оне непрегледне гомиле дирљивих и баналних исповјести о изгубљеним љубавима као промашеним животним инвестицијама, каквим је затрпано наше читалаштво, подижући *Life lift* до самих врхова савремене српске па самим тим и књижевности у Црној Гори.

Као што је природно за роман који је фокусиран на мушко-женске односе, *Life lift* обилује еротским пасажима, оним сликовитим описима размјене љубавних енергија, које тако необуздано и нелегално круже међу јунацима ове мале породичне драме. Физичка љубав је неописива и неизрецива, па је сваки покушај да се она текстуално фиксира вишеструки изазов и идеална прилика за компромитацију ауторске суверености. Славица Перовић схвата деликатност ове позиције, али не губи приповједну храброст и ризикује да прича оно што се ријечима не покорава. Њена еротика је илустративна, не и ошамућујућа, рационална, не ониричка, али је искорак и освајање.

Над љубавним језиком, као мета-слој, надограђује се и семантичка анализа бартовског карактера, па љубавни језик постаје језик издаје и језик признања. Нове ријечи у спаваћој соби – има ли очигледнијег доказа о троуглу, невјерству и љубавној пропасти.

Само на први поглед, овај роман осликава нашу савременост, свијет коме припада и сам читалац.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

У суштини, помјерајући референтни систем мало изнад хронотополошке мапе реалности, Славица Перовић своју причу уздиже изнад квалитета стварности.

Све је то блиско, али недостижно: мало боља музика, мало савршенији простори, нешто интелигентнија и образованија главна јунакиња, мало толерантнији социјални оквир, нешто васпитанија дјеца... Наша стварност је груба и празна, овај роман је племенит и високоестетски доживљај. Само и он је горак и опорог укуса, као и стварност, па нас и то помало наводи на посмисао да је ово роман о нама.

Честитам ауторки Славици Перовић на овом књижевном подухвату, увјерена да ће је бројне позитивне критике учврстити на стваралачком путу и да ћемо убрзо читати и нове њене наслове.

Славица Перовић: Изаћи са текстом и то текстом романа, није баш лако. Треба ту храбрости, али, у потки је заиста та потреба да се та храброст смогне, и да се са тим текстом изађе. Ја сам поштвала канон романа, јер сам мислила да је то најбољи оквир за причу коју сам хтјела да испричам. Катарина је сјајно ухватила нивое које сам ја заиста уткивала, које сам, што видљиво, што невидљиво провлачила. Када кажем невидљиво сви су слојеви видљиви ономе ко добро чита. Катарина свакако чита сјајно, онако како и сјајно пише. Ја сам рекла лингвистика је била моје полазиште али, лингвистика је била и моје оруђе. на промоцији коју сам имала на Тргу пјесника у Будви Божена Јелушић је рекла да је дискурс главни јунак мог романа. На неки начин и јесте. Зато што лингвистика није била само начин и моје моћно оружје којим сам се служила. Сваки добар писац има језик као своје моћно оруђе. Ја сам просто од метајезика од система направила језик и тиме сам се служила и мислила сам да је то можда добар начин, да је то мој начин, да ја пишем један текст. И ја сам га написала у једној повратној информацији која је доста честа. Од мојих читалаца видјела сам да метајезик који је постао језик и те fine нити од којих сам ја творила текст романа није нешто што је записало, није нешто што је моје читаоце ометало у читању, у доживљају, у промишљању. Напротив, мислим да су они ширили своја знања о мета језику који се на неки начин подметнуо као језик.

Катарина Брајовић: Мислим да то није језик који описује, није референца на систему означитеља, већ је то језик који носи симболички терет али и језик који многи могу препознати као језик оптерећен разним страним ријечима и изразима. На крају Ви сте објавили један Рјечник који се састоји углавном од романизама. То су романизми који живе овдје у језику Боке. Зашто сте издвојили романизме, зашто нисте покушали да нам помогнете и око ових других?

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Славица Перовић: Када сам рекла да је дискурс главни јунак овога текста заиста није претјеривање, то сам намјерно урадила и свјестан је прекршај уколико је прекршај. Ја сам укључила лингвистику, то је један дио, а затим сам се обилато користила енглеским језиком. Мислила сам да је данас дјело комуникативно уколико садржи енглески језик, мислим да је он толико распрострањен да просто може да се разумије.

Значи, ишла сам свјесно на то надајући се да ће дјело бити комуникативно онолико колико су моји увиди да је енглески језик свеprisутан. А онда сам се послужила оним што раде морфолози, синтактичари и семантичари, па сам правила бленде, правила сам нове ријечи, користила се старим ријечима са новим употребама, архаизмима и много см користила романизме. Романизме сам користила зато што је ту једна бака Дона Филомена која говори бокелски а у бокелском локалном говору има јако много романизама. Они су ту. Зашто нисам помогла да објасним шта је то семантика таме и семиотика тишине? Зашто нисам објаснила шта је то Грејсова максима квантитета? Зашто нисам објаснила можда неке друге концепте и неке друге категорије? Па зато што сам се тиме послужила да ткам текст романа и ткиво романа али сам негдје у тексту ја то и објаснила. Значи једна моја мала мисија лингвистичког описмењавања ту је спроведена у неком дијелу. Ја сам то мало тестирала на неким мојим првим читаоцима и неким мојим првим критичарима и питала сам да ли ја да дам неки глосар јер дефинитивно нисам хтјела да од тога одустанем и рекли су ми, па пробај, ризикуј, можда ће и тако да прође. Значи могла сам да се опредјелим и за рјешење да дам један мали глосар. Али ја сам се ипак опредјелила за ово прво о чему сам говорила.

Катарина Брајовић: *Може увјек да се чита и уз помоћ осјећања не само уз помоћ разумјевања онога што је написано. С друге стране интересантан је тај главни лик, јунакиња из чије се свијести или подсвијести покреће сва та језичка лавина, сва та структура која је заиста моћна и надилази стандарде неке очекиване књижевне дискурзивне моћи у нашим условима. Уградили сте у тај лик велике симпатије.*

Славица Перовић: Ја јесам уградила симпатије. Ја сам главној јунакињи дала занимање новинарке, значи, то је жена која се бави медијима и она је медијски веома писмена. На неки начин сам хтјела кроз оно што она ради да реконструишем језик медија и да ону моју главну идеју, а то је да медији имају стално једну латентну дискриминацију. Ја сам ту чак дала један *key study* у новинама гдје се види на један начин да се за жртву и злочинца употребљавају исте ријечи, да се не прави никаква разлика, да медији не праве никакав отклон, и да не заузимају никакв став. Просто, тим медијским језиком говорено а у мета-језику и у мета-поруци нема става, нема осуде, нема поруке. Ја сам, заиста, покушала да то урадим првенствено кроз медије зато што је моја јунакиња новинарка а онда и на остале начине, да на неки начин скренем пажњу на језик и на оно што језик ради.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Катарина Брајовић: Ви се нисте уздржавали од изношења ставова, књига обликује ставовима. Мене можда занима да размотримо тај Ваш став о уношењу тог родног маркера у језик. Ваша јунакиња жели у једном моменту да се тај језик родно маркира, да се ријечима прида значење. Да ли бисте то и у стварности заступали?

Славица Перовић: У стварности је то моја мисија. Ја сам у једном дугом периоду писала о томе, писала сам о роду и језику. Они који су упознати са мојом књигом „Језик у акцији“ знају да је неколико текстова посвећено томе. Језик је моћан начин да се стварност прикаже овако или онако, да се жене прикажу овако или онако и да се жене осликају овако или онако. Према томе, једна од идеја јесте била учинити жену видљивом, а учинити је видљивом било је назвати је њеним занимањем. Значи, не бити наметљив кроз термине за женска занимања који су можда рогобатни, не бити насилан у томе и наметати то, него просто учинити жену видљивом у ономе што она јесте, у свом дјеловању, у свом бићу, у свом ставу и поштовати то. Када је тај неки ниво освојен, па ви сада имате практично много имена, да не кажем сва имена за женска занимања, тај циљ је постигнут. Сад се на томе не мора инсистирати. Знам да смо у неким нашим разговорима стручним јако много полемисали о томе, и проф. Ранко Бугарски рекао је – „водимо рачуна да то не буде увијек сасвим досљедно и буквално јер постоје нијансе у значењима“. И онда је дао један чувени примјер који ја желим да подијелим са вама вечерас. „Замислите за неку професорку да кажете - она је најбоља професорка на свом факултету“. Када сте рекли професорка, нисте ви само именовали њено занимање, ви сте у ствари одредили корпус и смањили тај корпус само на женски корпус, тако да она више није само најбољи професор из корпуса мушкараца и жена, она је само најбоља професорка из корпуса жена. Дакле, у том неком смислу заиста се не треба бити буквалан и досљедан до краја, већ треба гледати шири контекст. Ја сам у том смислу и професор и лингвиста али и професорка и лингвисткиња, а била сам и деканка па су ме звали и деканица, деканеса, деканија. Хоћу да кажем, са лингвистичког становишта сам била веома агажована да у суштину уђемо и да објаснимо ствари. На једном нивоу када је то превазиђено као питање и теорије и праксе више не инсистирам. зато што је тај један циљ постигнут.

Катарина Брајовић: С друге стране овај дискурс у нашој средини звучи потпуно нови, као нека врста језика која није била употребљивана у Црној Гори до сада, не само у Црној Гори него у том неком нашем језичком простору. Због чега је то тако наилазило на глуве уши? Да ли је то сада превазиђено као тема и да ли је то довољно да се настави даље?

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Славица Перовић: Ако је циљ равноправност родова и полова, она није постигнута. Питање је да ли се равноправност уопште може постићи. Питање је да ли је она могућа. Међутим, у овој средини то је питање апроксимације, колико се ви можете приближити. Мислим да тај ход, пут приближавања још није пређен. Да не помињем Америку гдје сам била и гдје сам изучавала ову тематику на универзитету Беркли, гдје ми је чувена Робин Лејтоф била менторка. Они су велики пут прешли. Они су добили многе битке, у социолошком, антрополошком и професионалном смислу. Питање је да ли се нека граница заиста може превазићи у том смислу, и да ли је треба превазилазити и да ли они то желе. Ако говоримо о нашој земљи ми тај ход још нисмо завршили.

Али питање је на кога се угледати и која је мјера нашег приближавања. Ви можете у теорији имати савршене резултате али то треба да заживи негдје у пракси. Тако треба да се понаша, тако треба да се мисли, тако треба мало да се менталитет преправља.

Катарина Брајовић: Гледајући овај свијет у коме живи јунакиња романа „Life lift“, та Агнеса, да ли је логична та изводница из романа да је моћ жене у њеној вјештини, њеном таленту, знању, а не у тим социјалним ритуалима, љепоте, еротике и неке женствености која се публикује, рекламира, медијски намеће као разлика у полу и роду?

Славица Перовић: Ја сам негдје била на једној оваквој књижевној вечери и када је требало да кажем о чему је роман ја сам спонтано рекла да је роман о ставу и долажењу до става. Дала сам двије културне матрице, кроз двије баке, кроз нону Филомену и кроз бабу Анђелију. То су два стереотипа, односно два типа. У једној одређеној ситуацији у животном тренутку и једна и друга бака је савјетују на различите начине, али у ствари та два различита начина су у ствари исти начин. Бака и једна и друга су знале како избавити мужа из постеље блуднице. Једна на један начин, друга на други, моја јунакиња је збуњена и она тражи трећи начин. Вјероватно је то нај тренутак да жена дође до свог става, не кроз стереотипе, не кроз понуђена рјешења, било да она долазе из медија, из часописа, из било чега, него да заиста, заузме свој аутентични став, и да то буде неки трећи пут, неки њен пут. Некад се мора реконструисати да би се нека нова конструкција родила. Можда оне сузе које морају да се пролију су вјероватно неминовне. И неминовне свакој жени, па нека их она исплаче, али нека дође до неке нове себе, до неке боље себе, или да боље сагледа стварност. Ако је заиста стварност жене, поред осталог, да избави мужа из постеље блуднице, па нека и то уради. И то је дио живота. Моја јунакиња је то морала да уради на свој, аутентичан начин. Ако сам схватила каква је била реакција мојих читатеља и читатељки, ја се сада морам одредити јер су читали и мушкарци и жене, била је добра и имали су сви добар дијалог са оним што је текстуални предложак мог романа.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Катарина Брајовић: *Ја бих још један проблем довела у средиште пажње, то је такође тема овог романа, а то је питање интелигенције. Особа која боље разумије језик, која се боље сналази у њему, она другачије и дубље види стварност а самим тим и реагује онако како не реагује средина која не може да прихвати ту стварност. Самим тим она доводи себе у ситуације које би жељела да избјегне као интелигентна особа. То како Агнеса слуша друге људе, њој у ствари наноси емотивне ране. Зашто сте били такви, да ли је то стварно, да ли интелигенција мора да повреди онога ко је посједује?*

Славица Перовић: *Ја мислим да да. Када имате интелигенцију она увијек нечему служи а врло често је аутодеструктивна. Врло често усмјерите мисао против себе, мисао не ради увијек за вас, него ради против вас.*

Мислим да је то просто природно и да то дјелује код свакога. Ти се процеси могу контролисати, међутим моја јунакиња је у једном таквом психичком стању да она то тешко може да изведе. У дуализму, егзистенцијално и емоционално гдје она не смије да доведе у питање егзистенцијални свој дио и своје породице, ту је њен тешки лом, она је на неки начин присиљена културом у којој живи да емоционално постане егзистенцијално. Сви причају о љубави, а гдје је моја љубав. Ако имам љубав, ја бих морала да будем срећна. Ако нисам срећна те љубави вјероватно нема. Она је из матрице гдје је љубав обавезна. Она није из матрице као њене баке гдје љубав може а не мора, па ако је нема она ће да трпи док је буде. Дакле, ја сам некако у том једном дуализму покушала да смјестим размишљања моје јунакиње а она су ехо времена у коме живимо. Патња моје јунакиње је зато што је преварена и зато што је доживјела издају.

Катарина Брајовић: *Колико има аутобиографског у овој књизи?*

Славица Перовић: *Ја сам на ово питање на неки начин већ одговорила у интервју који сам дала Балши Брковићу у Вијестима. Ја сам рекла да је то аутобиографија о другима. Послужила сам се фразом давно скованом, коју нам је добацио један сјајан човјек, Михиз и она је мени послужила да одговорим. Ја бих могла да будем у том роману једнако као моје пријатељице са којима пијем кафу, као моје колегинице са којима радим, као мање више сви ми.*

Дакле, ја сам причала једну причу за коју сам мислила да треба негдје да остане записана и да постоји негдје као траг, и социолошки, и антрополошки, и психолошки, као један емоционални скенер али дат на један фикционалан начин. Језик биљежи све и више од свега, ако сте писмени, ако добро пазите шта се говори, све је ту, само га треба регистровати.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

□□ САБРАНЕ ПЕСМЕ НОВИЦЕ ТАДИЋА

ПЈЕСНИЧКО ВАСКРСЕЊЕ НОВИЦЕ ТАДИЋА

О једном од најугледнијих српских пјесника новијег доба, његовим сабраним пјесмама и његовој заоставштини, говорили су **Желидраг Никчевић** и **Гојко Божовић**.

Желидраг Никчевић је почео своје излагање о поезији **Новице Тадића** прочитавши публици стихове:

*„Натоварио сам себи на врат дивне и предивне ствари.
На мој је живот стављена ваза са цвећем.
У тишини умирем, поред зида. Лежећи.
У сну ме грле анђелчићи, деца-духови.
Светлост пада између завеса, на жути под.
Некада сам чудовишта хранио, био радан, био opak.
У свет сам кријумчарио нешто страшно и првобитно.
Био сам грешан; сад сам помирен...”*

Увијек сам мислио да је Новица Тадић један од најбољих српских пјесника, најчистијих и најлуциднијих, са најпродорнијим лирским нервом; па опет било је очигледно да он суштински не припада тзв. савремености, да се опири свим поређењима, да је његова духовна аутономија отишла предалеко. У таквом случају, уобичајени комплименти су потпуно депласирани. „Један од“ - било је сасвим довољно да га збуни и узнемири. О поезији, уосталом, нисмо много ни разговарали. Сјећам се, још као студент, амбициозан и радознао, био сам гост у његовом земунском пребивалишту. Новица је нешто вечерао, а ја одушевљено разгледао полице са књигама. Било је ту скоро све што сам узалуд тражио по београдским антикварницама и књижарама. „Могу ли да позајим Фукоа?“ - питао сам. „Ма узми шта год хоћеш, мени то више не треба“ - учинило ми се да ме сажалева. Много касније сам схватио и због чега. Са даром какав је он имао, разапет на приближној тонској и нервној висини, неће ти бити од нарочите помоћи некакава мудра есејистика.

Сад је то лако рећи : Тадићева лирика врло рано је оцртала и запосјела јединствен простор на мапи савременог српског пјесништва.

Ни најуздржанији тумачи нису се двоумили када је у његовим фантазмагоричним творевинама требало препознати самосвојну и заокружену пројекцију другачије (паралелне) стварности. Док је сам као пјесник стајао по страни, све опсесивне теме његовог пјевања дочекале су ревносну интерпретативну овјеру. Као да је мрачни садржај његове маште својом чистом реализацијом неодбрањиво заводио читаоца, фасцинираност злом и тајном другог наша је заједничка судбина.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

„*... све прелести смртне и бесмртне,*

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“

Његове слике све су дубље и муњевитије. Тадић је стигао до оног готово митолошког нивоа говора : све што нам се догађа, а нарочито оно што ће нам се догодити - подвргнуто је несхватљивом механизму страха, прожето језом и додирнуто лудилом.

„ Кнез лажи влада нашим крајевима, духови злобе и њихове слуге облаче се у модерна одела и глуме европејце. Починиће они многа зла, а све говорећи: ово је ради вашег добра“. Шта преостаје становнику овог демонског вилајета, тамног у тамног, него да о свом искуству проговори језиком једино могућим - да „говори и кикотом неразумних испуни мрачни, уснули хоризонт“? Тај хоризонт је злокобан, наравно, неопсив и неизрецив.

А луднице су данас чудно тихе, не само због психофармака.

Међутим, од тешког, озбиљног, саджајног, Новица је лако проналазио пут према гротескном, изражајном, појавном. Онострано нам прилази, или ми прилазимо њему, помирени са судбином.

Тадићев свијет јесте језовит и уклет, али не зато што га је напустио Бог, а пјесмом се тематизује то неподношљиво одсуство. Не ни зато што је празнина увијек изнова магнетско учешће наше жеље. Управо обрнуто : код Тадића је то мјесто увијек попуњено. Тамо гдје очекујемо узвишени објект, или његово празно мјесто, помаља се пјесма - молитва. Перспектива је укинута, метонимијско одлагање окончано, субјект више не гради помоћне коридоре ка мрачном, трауматичном средишту. Пред њим су баналани, грозни, луди ефекти те неизрециве близине - док „ Бог на небесима једе рибизле“.

И зато нам се у завршној фази пјевања, тамо гдје одјекују основне ријечи Тадић обраћа благим и молитвеним тоновима :

„ Безвредне похвале заклањају славу Божју.

Дај ми мрвицу, Господе, и исцели ме.“

Грешан и помирен, на мукотрпном земаљском путу од родне Пиве до Београда и Земуна, уснули раб Божји Новица остварио је неке од насуптилних лирских могућности српског језика.

Гојко Божовић је на почетку рекао да је задовољство је читати поезију Новице Тадића и говорити о њој, јер то јесте привилеговани тренутак. Он је нагласио да је **Тадић** једна од најважнијих фигура у српској поезији *друзе* половине 20. вијека, и да је у његовим стиховима је уобличено једно аутентично искуство које представља оно што највише можемо добити од поезије.

Један такав неупоредив медиј јесте оно што је Новица Тадић обликовао у својим песничким књигама од „Присуства“ и „Смрти у столици“ па све до својих завршних песама песама које је написао пред смрт објављених у књизи „Ту сам, у тами“, па до оних песама које су доспеле из песникове заоставштине. Оне се налазе, захваљујући овом одлично приређеном и припремљеном издању које је објавила Матица српска – Друштво пријатеља и чланова у Црној Гори.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Ових пет књига нам показују опус Новице Тадића у његовој целовитости; све што је он написао у облику стихова налази се у ових пет књига а ту се, у завршном тому под називом „Оставштина“, налази и читав низ песничких максима, фрагмената у стиховима и прозном дискурсу, које је Новица Тадић писао последњих година, као и један избор из песникових интервијуа. Знамо да је овај песник врло ретко говорио за медије, дао је врло мало интервијуа и зато баш ти интервијуи имају посебну вредност. Мислим да је приређивач Драган Хамовић добро поступио што је те реченице или параграфе из тих интервијуа организовао по тематском принципу, и да смо тако добили један могући нацрт поетике, аутопоетике Новице Тадића. То су врло ретки његови аутопоетични искази, они сад за нас који смо га знали, и за нас који смо га само читали, и који ћемо га читати, имају посебну драгоценост; на основу њих можемо да можда дубље појмимо неке од његових најзначајнијих стихова.

Ово издање је засновано на хронолошком редоследу објављивања песникових књига, прве четири књиге јесу тај песников опус који је објављен за његовог живота, укључујући и књигу „Ту сам, у тами“ коју је он у потпуности завршио неколико дана пред своју смрт. Оне су организовани по хронолошком реду и прате све деценије песниковог рада, да би се у тој петој књизи, као једној врсти епилога, нашле песме пронађене у заоставштини, рукописи који су рашчитани, који су препознати али које песник, заправо, није стигао да уобличи у канонизоване целине и да им да снагу и изворност последње песникове воље.

Оно што треба рећи поводом једног овако драгоценог издања, каква су у нашој култури веома ретка, је да је постојала једна веома важна олакшавајућа околност у приређивању ових „Сабраних дела Новице Тадића“ у пет књига и она се огледа у чињеници да је овај песник врло брижљиво, врло помно радио на својим стиховима; веома је прецизно обликовао свој песнички опус и са становишта поетике али и са становишта рада на сваком појединачном стиху и на свакој појединачној песми. Он се враћао својим песмама, што можда не бисмо очекивали од песника његовог формата, од песника његовог нерва, од песника тог типа аутентичности. Они обично кад једном напишу песму више јој се не враћају у том неком даљем, дубљем раду на стиховима. Код Новице Тадића имамо један леп и врло занимљив изузетак. Он се својим стиховима, па чак и најпознатијим песмама, враћао врло често приликом неких издања својих песама, и приликом поновљених издања својих књига, да би крајем 90-их и током 2000-их година у једном необично радикалном захвату, који није довољно примећен ни од саме критике па ни стране од читалаца поезије, он приступио једном врло занимљивом превредновању своје поезије. Он је током последњих десет година свог живота изнова прочитао све своје песничке књиге, променио је много шта у текстовима својих песама, на неки начин заокружио свој дотадашњи песнички опус и понудио нам га као једно ново издање.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

То је занимљиво по томе што је он своје песничке књиге из 70-их и 80-их, па чак и 90-их година, објављивао у сасвим новим издањима спајајући по две књиге у једном тому, проналазећи нове тематске оквире који те песме на нови начин организују и доводе у једну сасвим другачију концептуалну релацију. На другој страни у исто име је променио и читав низ текстова у својим песмама, одустајући од неких текстова и обликујући те стихове у многим ситуацијама на по много чему другачији начин.

На тај начин он се показао, не само као изврстан песник, него и као одличан уредник и приређивач својих стихова па је приређивачу, као што је Драган Хамовић то сигурно олакшало приређивање ових сабраних песама. Он је кренуо од једног посла који је у много чему био заокружен и имао је све елементе израза песникове воље. Истовремено у томе почива и једна отежавајућа околност за самог приређивача. То је питање – од ког издања кренути да би се добио један текст који ће у свему уважити оно што је заправо песник хтео од својих стихова. Јер, и после тог издања Новица Тадић је понешто мењао у својим стиховима, понекад чак се враћајући првобитним верзијама својих књига и својих текстова, тако да то на неки начин усложњава одлуку приређивача којим путем кренути при приређивању песничког дела Новице Тадића. Ја мислим да је овај поступак који је применио Драган Хамовић у овом издању сасвим легитиман, он је веровао да та врста прилично радикалног песничког захвата, коме је приступио сам аутор, јесте нешто што ваља уважити као израз песникове воље а да наднадне редакције треба препустити тим појединачним издањима у којима су се они појавили. Са друге стране та пета књига под називом „Оставштина“ је на неки начин књига у којој је приређивач има највећу слободу размаха, и ту је он уобличио све што се од Новице Тадића могло пронаћи у јавности и у његовој песничкој радионици.

Захваљујући овом издању ми можемо да видимо целовитост једног песничког опуса. Ми можемо да видимо да је Новица Тадић један од свега неколико српских песника у 20. веку који је у потпуности заокружио свој песнички опус. Да му је био досуђен дужи век он би, несумњиво, написао још читав низ песама.

Када пажљиво пратимо његове књиге, од почетка 70-их година па све до књиге „Ту сам, у тами“, ми можемо да видимо са којом снагом овај песник изграђује основе властите поетике, како постепено продубљује властити песнички свет, како га насељава све новијим и новијим чудесима и све новијим и новијим удесима; како он тај свет испуњава не само тим основним, елементарним што у његовој поезији осваја и нуди једну изузетну снагу, него га испуњава читавим низом сеновитих простора који нас подсећају на просторе у којима ми живимо, на људе са којима ми разговарамо, на фигуре које ми срећемо, на околности које се нама самима догађају. Ми видимо у поезији Новице Тадића да је то свет у коме ми живимо – да је то наш свет, али сагледан из једног угла који нам је остајао, пре његових стихова, недоступан.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Он јесте аутентичан градски песник, и ми у његовим стиховима готово да не налазимо ниједан други простор изван града. Град је онај основни људски простор који је населила имагинација и поезија Новице Тадића.

Ми ту видимо једну изразиту песникову епохалну самосвест; он је дубоко прозreo да модеран човек живи, пре и после свега, у граду и да је град место његовог удеса. Место у коме се он свакога дана изнова налази пред неким изазовом, пред неким ужасом, пред неким чудом, пред неким тренутком искупљења, али и пред неком демонском појавом која може да га потпуно излуди, да га суочи са искушењима какве нико пре њега није имао. Ми можемо рећи да поезија Новице Тадића јесте једна дубоко имагинативна и дубоко потресна слика сусрета модерног човека са модерним градом. Градом као местом које му је досуђено за живот – он у том граду живи, са њим дели судбину, у њему уобличава и снагу и слабост, и грех и успон.

Ми можемо видети како од првих књига, од „Смрти у столицама“ и „Присуства“ па све до завршних књига ове јединствене песничке и људске авантуре, Новица Тадић тај градски простор насељава неизбројивим гласовима, шумовима, слутњама и наговештајима.

На другој страни можемо рећи да од првих књига па све до својих завршних стихова, он открива, описује и пред нас изводи фигуре каквих раније није било у српској поезији. То су најразличитије фигуре као што су скакутани, прескакала, све мала демонска бића која су испунила градско језгро, која су испунила градско ждрело и које заправо јесу прави садржаји улица у којима живе песнички јунаци Новице Тадића. Са свим тим сенкама под којима промиче њихов живот, ми видимо како се Тадићеви јунаци суочавају са једним изазовом који је одсудан, који јесте дубоко људски, али модеран човек нема другу врсту изазова. Можемо рећи како је овај песник успео да нас, користећи и те зачудне, необичне фигуре, користећи хиперболу као једно од најчешћих стилских средстава у својој поезији, суочи са једном ретком поетичком позицијом у модерном српском песничком, која помало долази из зоне уклетих песника. То је повест о модерном граду, при чему та повест полази од обичног као демонског и, на другој страни - у повратној спреси, од демонског као обичног, свакодневног, нашег. То демонско у стиховима Новице Тадића има толику меру присуства снаге и интензитета, не зато што он долази као опасност из неког другог света и зато што се обраћа некоме другоме, него је то снажно, моћно, ужасно, претеће.

То је толико нељудско управо зато што се тиче дубоко нас самих и долази негде више изнутра, из наше подсвести, из наше интиме, из наших скривених или или недвосмислених помисли, него што долази однекуд споља као нека претећа опасност, како је бивало у стиховима ранијих генерација, ранијих песника и ранијих поетика. Рекао бих да та снага и аутентичност поезије Новице Тадића потиче управо одатле, из тог суштински дубоког увида да оно што је претеће и оно што заправо дезинтегрише наш свет не долази однекуд споља, него заправо долази из нас самих и да ми заправо јесмо опасност која прети нама самима и да опасности око нас заправо нема.

Има једна поетичка двострукост која је временом уносила све већу тежину и све већу изазовност пред стиховима Новице Тадића.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Ми смо, пратећи његове стихове, све негде до књиге „Окриље“ могли да видимо како је његова поезија пре свега певање о присуству демонског у модерном свету, о томе колико је тај модерни град постао ждрело које узима наше душе, наше најбоље намере и саму суштину наше људскости. Могло би се рећи да поезија Новице Тадића, са свом снагом коју је подразумевала, није имала тај недвосмислени контакт ни са горњим ни са доњим релацијама, није се обраћала некој инстанци и није имала неку врсту искупљења за модерног човека који се суочио са тако страшним и тако ужасавајућим силама властитога живота. Али, код књиге „Окриље“ ми смо могли да видимо једну врсту поетичког искорака, једну врсту поетичке промене која је многим критичарима деловала радикално и, на неки начин, неочекивано од песника као што је Новица Тадић. Јер, од те књиге па потом све очигледније, све недвосмисленије и у тону, и у реторици, и у поетици, у начину обраћања ми видимо како се у стиховима овог песника, у читавим његовим књигама појављује форма молитве или форма бројанице. Дакле, појављују се форме обраћања у којима његов лирски јунак одједном има једну другу врсту искупљења, другу врсту ишчекивања; има заправо истанцу којој може да се обрати. То обраћање вишим силама је једна позиција коју је најбоље објаснио сам песник насловом једне своје песме која каже „Хришћанин у граду“. Од те књиге „Окриље“ па све до завршне књиге „Ту сам, у тами“ ми видимо како поезија Новице Тадића добија још једну релацију, он није одустао од певања о демонском присуству у свету али је том певању додао још једну димензију која на неки начин додаје смислотворни импулс модерном свету. Одједном његов јунак добија истанцу којој може да се обрати, његов глас није само глас вапијућег, није само плач и није само гнев. Глас лирског јунака у поезији Новице Тадића постаје истовремено глас молитве, глас искупљења, глас оног човека који заправо препознаје удес и тренутак властитога света, али у себи налази дубоку снагу да о том свету проговори из једног другачијег угла и да га, барем на тренутак, епифанијски искупи неким вишим смислом који врло често у нашој свакодневици, због наших слабости, остаје далек, немогућ и недоступан. Рекао бих да у тим завршним књигама и тим завршним стиховима Новица Тадић заправо задвојује читаву своју песничку авантуру, показујући нам изнова у другачијем смислу своје раније стихове у којима можда нисмо на време препознали једну врсту притајене снаге и једну врсту притајеног обраћања и у оним стиховима у којима се на први поглед говорило само о деструкцији, разарању и свету који је употпуности поражен. Поезија Новице Тадића показује се и у том реторичком, и у поетичком смислу, и у покренутим темама, као један од несумњиво најважнијих израза модерне српске поезије. Видимо да је овај песник заокружио свој опус и успео да буде оно што је у поезији заправо врло тешко, да буде доследан и да се суочи са најнедвосмисленијим изазовима властитога тренутка. Од тих изазова он није окретао главу и због тога његови стихови имају ту врсту снаге, ту врсту аутентичности и једну врсту алтернативности. Они се све време обраћају некоме; ако никоме, онда нама који можемо да будемо њихови читаоци.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

ПРОГРАМ 27. 07. (субота) 21:00

□ РАДМИЛА ЛАЗИЋ ГОВОРИ СЕБЕ

ГОВОРИТИ ПОЕЗИЈУ ЗНАЧИ ГОВОРИТИ СЕБЕ

Радмила Лазич сматра да њена књига „Мислити себе“, јесте књига поетичких записа гдје је сабрано сво њено искуство и размишљање о поезији уопште. Књига је писана фрагментарно. Ово вече је названо: како говорити себе, па ћу ја да говорим поезију, а то значи себе – рекла је пјесникиња на почетку вечери.

Гојко Божовић, је нагласио да „мислити себе јесте основни захтев поезије“.

Независно од поетике, од личног или песничког темперамента, тај захтев да промишља себе је основна позиција од које се полази у обликовању једног препознатљивог песничког света – рекао је Божовић.

Ми вечерас као непосредан повод за овај разговор о поезији и поетици Радмиле Лазич имамо управо једну књигу која се зове баш тако – „Мислити себе“, која, додуше, није песничка књига али јесте књига која је цела посвећена поезији, песничком занату и умећу - разложима због којих је поезија важна данас или можда данас важнија него што је икада била. Позиција поезије данас треба да се разуме у једним сасвим новим епохалним околностима и због чега њена комуникација са другима – онима којима је усмерена, нема више ту врсту одсуства сметњи на везама које су се у тако дугом историјском размаку подразумевале.

Ми данас осведочавамо да поезија непрестано наилази на препреке у социјалном окружењу, у јавном простору, у мрежи социјалних интереса и мрежи сопствених моћи. Све је на први поглед противно њој, а сама структура нашег времена као да заправо јесте та кључна препрека коју модерна поезија треба да савлада да би уопште могла да се чује као глас који је распознатљив и као глас који нам говори неке важне ствари које се ниједним другим медијем и умећем не могу рећи.

Радмила Лазич је у овој књизи успела да, у једној фрагментарној линији уобличи једну врсту недвосмислене аутопоетике, исписујући песничке максиме и песничке афоризме, обликујући једну мрежу размишљања о томе шта поезија јесте.

Док читамо фрагменте, реченице, одломке, пасаже, параграфе и записе из ове књиге ми можемо да их доводимо у везу са стиховима Радмиле Лазич које познајемо и које смо читали у њеним различитим књигама.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Видимо како ова књига на једној страни има снагу и вредност личног става, једну врсту распознајљивог гласа који је другачији од многих других гласова који постоје у савременој поезији. Та врста аутентичности, та мера разлике, јесте оно што нас заправо у књижевности привлачи и оно што у поезији поготово ценимо и подржавамо. Та мера разлике је у поезији много важнија него у другим књижевним жанровима. Ми можемо видети са којом пажњом и усресређеношћу Радмила Лазић у својим песничким књигама, па и у својој необичној есејистичкој књизи „Мислити себе“, заправо уобличава и недвосмислено нам представља ту меру разлике, коју пажљиво обликује у односу својих стихова према практично већинском делу песничког контекста у коме се њени стихови појављују.

На другој страни ми, читајући књигу „Мислити себе“, видимо не само важност личног става, он јесте важан али нам не мора бити довољан. Ми видимо, читајући ову књигу, и независно од тога да ли смо у потпуности сагласни са одређеним поетичким претпоставкама, да нам они заправо јесу повод за дијалог, што је барем једнако важно. Међутим, видимо да у овој књизи постоји та аутопоетичка димензија која је необично значајна, и на неки начин постоји цела једна мрежа поетичких услова које је неопходно испунити да би могли да будемо у блиском дослуху са поезијом Радмиле Лазић. Хоћу то да нагласим зато што и књига „Мислити себе“ и целокупна поезија Радмиле Лазић почивају на једној врсти полемичког говора. Некада је тај полемички говор тих – има притајену снагу ударца, али је по правилу заправо то недвосмислен полемички говор који на неки начин прави једну врсту наглашене, понекад чак радикалне, дистанце према преовлађујућем типу говора у савременој српској поезији. То је важно нагласити зато да бисмо разумели тај тип поетике који је успоставила Радмила Лазић својим стиховима и да би на добар начин разумели и препознали поетичке претпоставке њене поезије и тематски оквир у коме се њени стихови све време крећу.

Ми можемо да видимо како је Радмила Лазић у својим ранијим књигама водила дијалог са одређеним поетичким облицима, или са одређеним тематским оквирима, који су, рецимо, 80-их година били веома важни у српској поезији. Можемо да видимо питање меланхолије као једно од кључних питања њених ранијих књига. На другој страни можемо да видимо и питање социјалног веризма, што је био један од кључних поетичких захтева српске поезије 80-их година, али и широког корпуса европске поезије крајем 70-их и почетком 80-их година. Можемо исто тако да видимо како је до свог пуног гласа поезија Радмиле Лазић дошла у тој фази коју можемо пратити у последњих двадесетак година. Та песничка фаза јесте у знаку тог неприкривеног полемичког говора, рекао бих да је то једна врста реторике прекорачења и пре свега, реторика детабузације.

На који начин можемо да препознамо тај тематски говор? Са једне стране то је тај полемички импулс ове поезије, а са друге стране то је умеће ове песникиње да нам, полазећи од онога што је свакодневно, расплива скривене структуре моћи које на неки начин обликују судбину модерног човека, поготово судбину модерне жене.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Врло често читајући поезију Радмиле Лазић можемо да се подсетимо, поводом неке максиме која се појави у неком њеном стиху, како се постепено тек тада у нашој свести расплива нешто што се толико дуго подразумевало, јер су нас напросто читаво социјално окружење, систем васпитања и историја људских односа заправо припремали да верујемо да су неки устаљени обрасци потпуно саморазумљиви, непромењиви и вечно и заувек дати. Онда нам је потребан један недвосмислен, јак песнички глас и полемички импулс у оквиру њега да бисмо разумели како сасвим свакодневне релације у себи носе врло снажне и врло опасне структуре моћи, које на неки начин заправо потискују оно што је непоновљива индивидуалност. Рекао бих да смо управо у поезији Радмиле Лазић, а сада и у њеној аутопоезици и у њеним дужим есејима, могли да видимо једно снажно залагање за индивидуалност, једну непоновљивост личног става, личног увида, личног разумевања света.

Њена поезија у новијим књигама, писаним у последњих двадесетак година, има управо ту потребу да, полазећи из тог једног полемичког угла, осветљава сав тај комплекс свакодневних односа за које смо веровали да су заувек решени, као што су питања љубави или мушко-женских односа, питања судбине модерне жене или судбина жене кроз историју.

Такође, поезија Радмила Лазић верује да то јесу теме које изнова треба преиспитивати у једном модерном кључу. Тај кључ јесте глас детабузације, јесте глас прекорачења и због тога ова песникиња посеже чак и за једном врстом естетике шока, за радикалним поетичким и радикалним песничким гестовима да би се управо показала окошталост неких структура моћи у ономе што би се могло звати друштвено поље моћи, али и оно што би се могло звати интимни простор човековог живота.

Повремено да бисмо разумели властито друштво, да бисмо разумели сами себе, да бисмо мислили себе, да бисмо снажно преиспитивали себе, треба да послушајемо савремене стихове. У поезији Радмиле Лазић можемо да препознамо један такав занимљив, продоран, полемичан, страствен глас. Глас који говори и против матице, глас који говори и против струје, глас који на неки начин позива, провоцира, опомиње али и глас који има једну снагу, једну песничку дорађеност; то је оно што треба ценити, то је једна врста поетичке доследности. Када пратимо њене књиге, ми можемо да видимо како ту постоји једна заокруженост песничког света и једна поетичка доследност; то није низ песама које настају ни из чега, него настају из најдубљих порива, из најдубљих размишљања. То јесте страствен глас који се дозива и који раскринкава, демаскира сопствено модерно време и табуе који постоје у њему. Тај глас нас позива да увек мислимо на другог како бисмо могли да разумемо себе, и то је глас који нам показује да ако пристанемо на устаљена веровања, заправо пристајемо да одустанемо од сопствене индивидуалности. То значи да смо пристали да не мислимо себе и не говоримо себе, него да говоримо неког другог, неког ко је можда преузео наше моћи којих смо се одрекли у име неког устаљеног поглетка и у име једног општег мишљења.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

□ ШТАМΠΑР И ВЕРОНИКА / Катарина Брајовић

ЉУБАВ У ВЕНЕЦИЈИ

Горан Максимовић је изнио мишљење да је роман „Штампар и Вероника“ један од најинтересантијих романескних текстова објављених у 2012. години, нагласивши да је веома важан поднаслов овог романа - Чудесна повјест о Божидару Вуковићу Подгоричанину.

Иако је ово први роман Катарине Брајовић, када читате овај текст имате осјећај да је то писац који је написао више романа, да просто има испану руку и да се нигдје тај почетнички романескни рукопис не препознаје. Заиста је то тако. Роман „Штампар и Вероника“ је обликован као једна од тих великих средњовековних љубавних прича али у контексту љубавног заплета појављује се читав низ других историјских фрагмената и историјских заплета. То ову причу чини веома занимљивом и узбудљивом за читање. Приказан је живот средњег вијека на српским дворовима, у Венецији и Константинопољу, на веома аутентичан, лијеп начин, кроз читав низ веома упечатљивих романескних слика, записа, заплета, интересантних јунака који се појављују у овоме роману. Божидар Вуковић Подгоричанин је историјска личност, али он у овом романесконом тексту је обликован прије свега као књижевни јунак и његова животна судбина једним дијелом се наслања на историјске околности и историски контекст, на крај Зетске државе и пад династије Црнојевића. Божидар Вуковић је био један од тих штампара Ободске штампарије у којој су штампане прве српске књиге, а касније је његова судбина на неки начин била парадигматична за судбину читавога српског народа у средњем вијеку. Та разпетост између поробљивачких амбиција Османског царства са једне стране, и са друге стране политичких заплета и интрига, које су биле карактеристичне за Венецију и друге западно европске средњовековне династије. Божидар Вуковић Подгоричанин био је на један начин човек који је прошао кроз голготу свих тих необичних догађаја, заплета и судбине, која је можда и најнеобичнија и најинтересантија управо на примјеру овога јунака. Роман је осмишљен као исповјест главног јунака, Божидара Вуковића, а тај главни јунак је заузео такву једну тачку и перспективу приповједања да је он повлашћени јунак и повлашћени приповједач истовремено, да се налази у дослуху са писцем, тако да су идеје писца и овог јунака веома блиске и веома сродне. Са друге стране, романескни заплет је додатно обогаћен и новим перспективама приповједања јер се поред Божидара Вуковића Подгоричанина појављују и исповјести појединих других јунака овог романа који су веома важни за романескни заплет. Једна од најузбудљивијих и најинтересантијих исповјести везана је за судбину једног од синова Херцега Стјепана Вукчића Косаче, који се касније потурчио и постао велики везир на двору турског султана Бајазита крајем 15. и почетком 16. вијека.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Тај Ахмет паша Херцеговац је један од најупечатљивијих и најинтересантнијих приповједача јер нам разоткрива, не само своју личну судбину на Османском двору и начин на који се он успио изборити за своје мјесто, већ и како су протекле посљедње деценије владавине династије Косача. Оно што је такође значајно јесте једна од приповједних позиција принцезе Ане Нотарос, која је била грчког поријекла и коју је у Венецији упознао Божидар Вуковић-Подгоричанин. Она разоткрива једну замршену судбинску и животну причу дјевојке Веронике, у коју је био заљубљен Божидар Вуковић-Подгоричанин, и због које је био спреман и на највеће подвиге тога времена. Између осталог, обавио је једну велику политичку и дипломатску мисију у име млетачког двора на османском двору у Цариграду, а мисију је реализовао захваљујући управо великом везиру који је био поријеклом из Херцеговине од династије Косача, Ахмет паши Херцеговчевићу. Оно што је важно напоменути јесте да се појављују поједини епизодни јунаци, као веома узбудљиви и интересантни приповједачи. Један од њих је и извјесни Јоко Иванов, који се појављује у једном тренутку као веома важан сапутник у животу Божидара Вуковића Подгоричанина, и који из своје перспективе показује и освјетљава све оно што је било актуелно у том политичком заплету, односно како је Божидар Вуковић повезао млетачки и османски двор, успоставио покидане политичке и трговачке везе између та два двора.

Катарина Брајовић као романсијер и као приповједач има одличан осјећај за те различите тачке приповједача и зато нас она кроз читав романескни текст води кроз те различите углове читања, заплета у којима учествују ти различити приповједачи. Божидар Вуковић Подгоричанин је носилац читавог романескнога заплета тако да се из једне перспективе тај роман може тумачити као роман карактера, развојни роман, роман који говори о животној судбини личности једног јунака, а његова судбина је била веома специфична. Он је био из угледне династије Косача али је припреман за монаха. Судбина га је усмјерила према штампарству и постао је један од првих српских штампара, а са друге стране та његова судбина и одређење за царство духовно су га непрестано доводиле у искушење и наметали му суочавање са оним тјелесним царством, са земаљским царством и животним недаћама. Послије пропасти династије Црнојевић, послије пада Ђурђа Црнојевића, стицајем различитих судбинских околности главни јунак овог романа је преживио скадарску тамницу гдје су га Турци бацили у првој години након пада Зете, а потом је дошао у Венецију и наставио свој штампарски занат у једној од чувених венецијанских штампарија. Управо ту, његово духовно одређење које је до тада било углавном засновано на окренутости према Богу и књигама, је доведено у питање и почиње његова животна драма, прије свега мотивисана сусретима са познатим и атрактивним женама. Оне се биле списатељице, пјесникиње, и штампале су књиге у тој штампарији, а Божидар Вуковић је често кроз сарадњу на обликовању књига долазио у искушења која су га у великој мјери подстицала на размишљања да ли је одређење за духовно царство довољно за живот једнога човјека.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*„...све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“*

Најмлађа публика испунила је и овогодишњи "Трг од књиге"

Радмила Кнежевић казује "Мале морске и обалске приче"

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*„...све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“*

Дјеца из Херцег-Новог

Дјеца помно прате програм

Пан театар из Београда одушевио је најмлађе представом "Црвенкапа"

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*„...све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“*

Промоција зборника "Бока" - Желидраг Никчевић и Зорица Чубровић

Паолина Бечевевић и Дејан Кривокапић

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*„...све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“*

"Life lift" - Славица Перовић и Катарина Брајовић

"Сабране песме Новице Тадића" - Желидраг Никчевић и Гојко Божовић

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*„...све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“*

Радмила Лaziћ говори себе

Дејан Кривокапић и Јована Мустур

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*„...све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“*

*Горан Максимовић и Катарина Брајовић
говорили су о роману "Штампар и Вероника"*

Данило Бабовић у монодрами "Црни делфин"

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*„...све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“*

О Дису су говорили Горан Максимовић и Даница Оташевић

Добитници плакета "Трга од књиге" 2013. године

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

*„...све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?“*

*Владимир Жутковић - председник
Извршног одбора "Трга од књиге"*

*Изложба Његошевих дјела је
привукла велику пажњу*

"Bel Canto" - Вјера Аџић и Сањин Купић

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Та искушења га непрестано држе у распетом стању, његова душа непрестано стреми на различите стране, онако како је то иначе било карактеристично за људе средњег вијека, и он је у тој борби непрестано преиспитивао своје ставове и позиције.

На крају се испоставило да је одређење за царство земаљско, за тјелесне страсти, било довољно снажно да га уведе у све политичке заплете и сва она искушења која су централни романескни заплет овога дјела. Оно што је такође важно за обликовање књижевног портрета Божидача Вуковића, јесте способност да се снађе у најтежим животним ситуацијама, нека врста природне и здраве интелигенције која му помаже да буде истовремено и интелектуалац и човјек који има способност да преживи и најкомпликованије ситуације.

Бождар Вуковић је обликован као једна веома ријетка личност са најразличитијим карактерима. Он је непрестано преиспитивао своју судбину, непрестано је постављао себи питања да ли човјек има право да се истовремено бори и за царство духовно и за реални живот. Он је један од оних јунака у овом роману који не жели да даје дефинитивне одговоре на та постављена питања, он више жели да подстакне читаоца да размишља о томе на један одређен начин, да преиспитује и сопствене ставове кроз преиспитивање ставова главног јунака овога романа. Оно што је такође важно поменути, на крају тог љубавног заплета романа неће доћи до реализације и остварења тог великог љубавног сна Божидача Вуковића. Он никада неће задобити руку Веронике, дјевојке у коју је био заљубљен, али ће на други начин остварити свој емотивни, љубавни живот и испунити неке своје животне идеале и циљеве. Он на крају своје исповјести није незадовољан, није песимиста, није меланхолик, он једноставно прихвата живот са свим оним судбинским рјешењима и ситуацијама које су му наметнуте а којима је он покушавао да се одупре.

Оно што треба напоменути о Катарини Брајовић као романсијеру, јесте читав низ веома дискретних интертекстуалних нити или веза које постоје у овоме роману. На страницама овога романа можете препознати реплике намјерно парафразиране и инкорпорирани у овај романескни текст из прозе Стефана Митрова Љубише, можете препознати поједине ситуације, сегменте и парафразе из путописа Љубомира Ненадовића о Његошу. Можете препознати читав низ одређених прозних мотива, фрагмената, реплика које су тако добро и тако аутентично и вјешто укомпоноване у приповједање Катарине Брајовић да их просто доживљавате на један нов, другачији и необичнији начин од онога што сте доживљавали у дјелима ових познатих писаца. На примјер, већ поменути Јоко Иванов, након што је био заједно са Божидаром Вуковићем у Истанбулу на султановом дивану, говори у шали да му нико неће вјеровати када се врати у Зету да је био међу Турцима а да никог није посјекао. То је једна од реплика које се на сличан начин појављују у Ненадовићевим путописима о Његошу. Ови детаљи показују да Катарина има један добро осмишљен романескни поступак, јер да није било те стратегије тешко би све ове нити историјског, љубавног и политичког заплета биле тако добро повезане и доведене до крајњег циља.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Зато се и враћам оној констатацији са почетка казивања о роману „Штампар и Вероника“, да имате осјећај да је Катарина Брајовић искусан писац и да је њој ово ко зна који романескни текст јер просто тако држати све нити романескног заплета у рукама може само неко ко има веома снажан и изграђен приповједни дар, и управо зато се та врста осјећања намеће као доминантна приликом читања овога дјела. Оно што је веома важно за овај текст јесте језик којим је написан роман. То сада говори о једном значајном поступку романсијерке да води рачуна о свакој реплици, о сваком дијалогу и лексици, која је на веома добар начин адаптирана према времену и простору које обухвата текст. Тако, у роману „Штампар и Вероника“ можете пронаћи читав низ веома аутентичних лексема српског језика који су добрим дијелом заборављени у данашњој прози и међу данашњим читаоцима. Води се рачуна о тим дијалекатским нијансама и финесама у говору јунака, као што се води рачуна и о читавом низу тих топонима, улица, тргова, градских обиљежја, поготово када је ријеч о Венецији и Цариграду. Овај роман представља једно од веома лијепих освјежења у савременој српској прози и мислим да је то један од оних текстова које вриједи читати и ја га заиста од срца препоручујем књижевној публици, поготово онима који воле то укрштање историјског, љубавног и политичког у јединствен романескни текст .

Катарина Брајовић је рекла да је ово књига коју треба прочитати, јер је једноставна и пружа неку врсту одступнице од ове стварности у којој живимо јер нас води на бајковито и много угондије мјесто.

Сад, какав је био тај Божидар Вуковић и да ли је та његова интелигенција њему заиста помогла да се поново нађе у тој Венецији, у том неком тада веома другачијем свијету? Тачно је да је он дошао из средњег вијека, али отишао је у ренесансу која је већ у Венецији добила веома широке размјере. То је дефинитивно простор који је већ стотину и више година изван средњег вијека, тако да је он морао да се промијени; морао је да се одрекне многих ствари и те своје искључиве окренутости ка духовним питањима, проблемима и стварима и да потражи у себи неке друге могућности. Он је из своје једноставне кожне торбице извадио све што му је било потребно да себе пронађе у Венецији.

Његова интелигенција имала је то стандардно проклетство; интелигенција се прилагођава сувише брзо и сувише лако. Он је почео у штампарији код Алдама Нуција, првог италијанског штампара који је штампao грчку прозу, литературу, драму и филозофске списе, и тако направио веома значајан посао за оно што ћемо ми касније препознати као европску, односно евро-америчку културу.

С друге стране, Божидар Вуковић је ту упознао литературу какву он у својој домовини није могао ни да замисли. Ту је упознао и писце тако необичних и изазовних књига, а и ту пјесникињу Веронику Франко која је заиста постојала, али нешто касније, средином 16. вијека.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Али ја сам из техничких потреба привукла њену егзистенцију, помјерила је и дала јој другу биографију да би све то било искомпеновано на један за тај роман добар начин. Ја сам заиста провела неколико година анализирајући различите историјске, политичке, па и те језичке и лексичке моделе из те ренесансе, из тог времена да бих могла да искоњуишем овакав један роман, и то ми је било јако забавно. Ја сам била једна од тих која тражи излазну карту из ове врсте дискурса коју трошимо сваки дан, тако да верујем да ће и другим људима бити интересантно да погледају како су изгледали ти простори, како су људи мирисали, како су се хранили...

Један од проблема је био што нисам могла нигдје да нађем реченицу у којој се помиње кашика. Како су људи јели? Не могу да вјерујем да су јели само прстима, или да су користили само ножић као средство за обликовање залогаја, али свеједно нисам нашла реченицу у којој се помиње кашика, тако да је нисам ни ставила у овај роман, иако ту има пуно сцена у којима се једе. Кад се једе, рецимо 1499. године, онда сам морала да правим списак тих намирница које су постојале, и оних које нису, да се случајно не би појавио неки парадајз, или кафа, или чоколада и све оно што још није стигло, јер се радња овог романа дешава свега неколико година након Колумбовог одласка у Америку. Значи, све то још није стигло, чак ни дуван; ни Турци нису тада пушили.

То је био један сасвим другачији свијет од овог нашег. Технолошки, то је тренутак на самом почетку индустријског свијета, а тај је свијет заправо и започео Гутенберговим проналаском. Прва машина коју су људи ставили у погон у индустрији била јер штампарска машина; машина која продукује знање. То је нешто што је револуционисало стварност и зато је ова књига у суштини књига о књигама које су почеле нови живот, прешле из те рукописне у штампану фазу и сасвим промјениле начине људског мишљења, самим тим и људског живота. Мени је то било јако интересантно, јер ме интересује како ће се и наша стварност под сличним утицајем дигиталне књиге промијенити убудуће, и не могу да се не надам потпуно револуционарном преврату. Књига ће добити нове облике живота, а вјерујем да ће и то људску стварност на добар и темељан начин још једном преокренути.

Оно што се не мијења у свему томе су градови; један од тих градова је и Херцег-Нови. Тај град је мени био веома значајан као модел тог живота који се није много промјенио у тих минутих пет стотина година. Долазећи овдје у Херцег-Нови, ја сам имала прилику да замишљам како се управо овдје негдје Божидар Вуковић играо, одрастајући и школујући се. Његов отац је радио баш у Херцег-Новом и Будви као млетачки службеник, тако да је и он сам морао проћи овим градом. Он је често путовао, не само у Херцег-Нови или Котор, Дубровник или Будву; одлазио је и у Скадар и дубље у Медитеран према Стамболу, и то је нека мапа, неки простор, који је мени иначе јако интересантан и зато сам направила ту једну медитеранску причу. Ја бих вољела да сам била у Стамболу, или да отпутујем у Венецију, али још нисам иако ми то не би баш повјеровали, с обзиром на све те силне странице које сам посветила овим градовима.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

С друге стране, Божидар Вуковић је такође оно нешто што би сви ми вољели да будемо. Он је сналажљив, он је ренесансни човјек у том смислу леонардовског духа, он може све, он зна све, он све схвата, није му потребна нека велика енергија да би себе покренуо, ни некакав страшно велики погон да би у том покрету остао. То је мене фасцинирало као читаоца. Ја сам прочитала његова два тестаментa која је писао пред крај живота очекујући, наравно, да све што је сакупио том својом великом активношћу остави својим наслѣдницима, и видјела сам да тај његов интелектуални и трговачки рад може да донесе чак и много више него што ови наши савремени тајкуни зараде. Он је све те силне непокретности непогрјешиво подјелио тим својим наслѣдницима, а оставио је велику имовину и манастирима које је волио. Тражио је да се сахрани на Скадарском језеру, на острву Старчева горица, гдје је и данас његов гроб.

Јако ми је било важно да напишем да се тај корјен, једном ишчупан, може обновити; да људи који су са нама и који живе међу нама као ишчупани из тог свог плодног тла не морају да буду паћеници, не морају да буду пропали, не морају да буду избјеглице, већ могу да обнове своју судбину

Прије неколико година, ја сам нашла у једној књижари Остерову студију о појму правде у транзиционим временима. То је књига која почиње у Спарти, и показује како се појам транзиције тамо развијао и како се то преламало на људско схватање правде. Схватила сам да ти проблеми које ми данас имамо постоје одувјек, нисмо ми први и није наша патња јединствена, нити је највећа. Распала се средњовјековна држава, изгубили смо територије, добили смо доминаторе који ће ту бити још пет вијекова и тада је свијетло било заиста на крају тунела.

Ово што ми данас живимо може много лакше да се превазиђе, и са много више енергије и много више ентузијазма да се крене у будућност. Све су то приче, које смо ми преживјели и које ми имамо у свом коду, испричане на безболан начин. Зато вјерујем да ће свако ко узме ову књигу пронаћи неку поуку и неку драгоцјену мисао за себе.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

"... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

□□ ЦРНИ ДЕЛФИН: монодрама

ЧОВЈЕК МОРА

Монодрама "Црни делфин или ЦВ", дипломски је рад глумца **Данила Бабовића**, а пред новском публиком други пут је одиран на Тргу од књиге. "Црни делфин или ЦВ" је прича о младом човјеку који сазријева у времену у којем се уруши добар слој истинских вриједности, а створиле нове које га гурају у прерано трошење, сналажење, преживљавање.

Суштину јунака Арсена Јововића чини на око танка, али унутра снажна игла бусоле мора, коју иначе *људи мора (gente di mare)* увијек у себи носе, и која му помаже да ма којим водама бродило, не изгуби своје суштаство.

Море чини копчу са оним истинским вриједностима, са његовим покојним оцем, са старим рибаром који га навишава кроз живот, са првом љубави која одлазећи у очима односи двије сузе, или два зрна соли.

Море је копча када пред европском комисијом брани ЦВ аплицирајући за брод, јер је своју барку осталу од оца продао, а морао је... Није имао новца да преживи са мајком зиму влажну од кише која пада дуже него у Маркесовом роману, и која у Новом траје дуже него игдје.

Силно жели тај брод, убјеђујући комисију да то није само због љубави коју жели да врати, него и због живота којег жели да врати.

И сва је бол и сва је жеља и нада садржана у једној реченици, оној новској, оној морској: ... "Ја бих само да одем одавдје...", а не би, не од себе, не од мора, не од љубави, него зато што не може да издржи више незнађе.

Црни делфин се у причи појављује као снажна метафора, која не може а да не подсети на изузетну пјесму перуанског пјесника **Сезара Ваљеха** "Los heraldos negros" (Црна знамења или Црни гласници прим.прев.), а који се увијек појави онда када се ништа не може промијенити, када се мора проћи кроз капију, јер избора нема.

Данило Бабовић је истакао да играти у сопственом граду представља посебну врсту емоције:

- Премијера коју сам недавно имао у дворани Парк је прошла одлично, а презадовољан сам начином на који је публика и сада реаговала, док сам је играо на отвореном. План ми је да ову представу изведем на прави пут, јер што буде више играња, биће боља. Моја велика жеља је да Херцегновско позориште стекне статус професионалног и да се омладина врати у град који је доста запостављен.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

ПРОГРАМ 28. 07. (недјеља) 21:00

□ „...са очима изван сваког зла...” Владислав Петковић Дис

СНОВИ И РАНЕ ПЈЕСНИКА

Горан Максимовић је истакао да феномен поезије Владислава Петковића Диса и након 96 година послје његове смрти на идентичан начин привлачи књижевну публику и изазива полемичке тонове и размишљања о пјесничком дјелу, али и о Дисовој личности.

Без обзира на све, данас можемо да констатујемо да је он један од оних који се сврстао у галерију пјесника српске поезије и књижевности уопште, један од оних који је својим дјелом, својим начином живота, својом личношћу и необичном судбином обиљежио српску књижевност 20. вијека – рекао је Максимовић.

Владислав Петковић Дис припада генерацији пјесника која се обично сврстава у стилску формацију модерне српске књижевности, која је негдје почетком 20. вијека постала доминантна, али требало би имати у виду и чињеницу да читав 19. вијек на одређени начин представља пјесничку припрему за појаву Дисове генерације модерниста на почетку 20. вијека. Зато ћу и казивање о његовој поезији вратити 100-њак година уназад, на крај 18. и почетак 19. вијека, и поменути једног од првих пјесника који је поставио темеље модерног пјевања код Срба, Сима Милутиновића Сарајлију. Стихови из антологијске Дисове пјесме „Можда спава“ су један од најбољих показатеља како је темеље том модерном српском пјесништву 100-ак година прије Диса и те генерације модерниста поставио Сима Милутиновић Сарајлија, јер су у његовим космичким пјесмама и пјесмама које посједују мотив мртве драге наговјештени сви они каснији мотиви и пјесничке теме, које ће српска поезија његовати крајем 19. и током 20. вијека. Сима Милутиновић Сарајлија је у чувеним својим пјесмама посвећеним космичкој судбини човјека покренуо теме о магији љубави и одгонетању великог питања шта је то љубав, односно откуд човјеку право да воли. Све су то теме које је Сарајлија поставио у српском пјесништву, а које су онда генерације пјесника (Петар Други Петровић Његош, Лаза Костић, Војислав Илић, Јован Јовановић Змај) водили кроз 19. вијек, и припремали све оно што ћемо препознати као доминантну пјесничку тему модерниста којима је припадао и Владислав Петковић Дис. У тој предмодернистичкој генерацији пјесника на крају 19. вијека, веома важно мјесто за Диса има поезија Војислава Илића.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Илић је један од pjesника који је поставио темеље српског pjesничког симболизма, и управо је на том pjesничком таласу настала једна генерација pjesника који су данас потиснути и заборављени, а који се обично називају раним модернистима српског pjesништва. То су Милорад Ј. Митровић, Милан Ђурчин, Милет Јакшић, Велимир Рајић, значи читав низ pjesника које је крај 19. вијека изњедрио и који су били веома популарни у свом времену. Дис је као pjesник модерног сензибилитета, модерног погледа на свијет, специфичне pjesничке филозофије и необичног pjesничког језика и израза, прихватио ону pjesничку традицију у националном српском пјевању која је била различита од онога што су били доминантни pjesнички токови у 19. вијеку. Значи, прихватио је ту традицију Сарајлијиног и Кодеровог пјевања, као и pjesнички ток Лазе Костића који је у његовом времену био најмање популаран, а који је припадао тој сфери рефлексивног, филозофског pjesништва и традиције. Свакако да је у том pjesничком низу Владислав Петковић Дис као доминантно осјећање препознао песимизам, меланхолију и један критички и непрестано испитујући поглед на свијет.

С друге стране, европска традиција, прије свега симболистичко pjesништво француског језика, донијело је доста тог песимистичког и меланхоличног. Симболистичко преиспитивање стварности доводило је у питање све филозофске и естетичке категорије тог времена, па и преиспитивање самог појма лијепог у умјетности и поезији. Радикална иновација pjesничких стихова, трагање за новом формом метафора и новим pjesничким изразом, збуњивао је тадашњу pjesничку публику а иритирао официјелну књижевну критику, и подстицао је на писање негативних оцјена и омаловажавајућих критика. Дис је био један од оних pjesника српске модерне нслоњен на ту европску традицију симболизма, који је између осталог у свом времену био лоше схваћен од књижевне публике а посебно од књижевне критике.

Ми данас о Дису углавном знамо доста и некако почињемо да размишљамо о Дису најприје читајући негативну критику Јована Скерлића под називом „Лажни модернизам у српској књижевности“, која је покушала да потпуно обезвриједи све оно што је у pjesничком смислу радио Владислав Петковић Дис у првој деценији 20. вијека. Како то обично бива, праве књижевне и умјетничке вриједности никада не могу бити постиснуте негативним критикама, јер оне не могу да обезвриједе књижевне вриједности ако су оне аутентичне и ако су утемељене на изворним књижевним вриједностима. Тако је било и са Дисовом поезијом. За живота је био омаловажаван, а онда је, након смрти, његова поезија добијала онај статус који су једино pjesник и неколицина његових најужих пријатеља и читалаца препознавали у његовом времену. Из каснијих записа које смо имали прилику да читамо од Симе Пандуровића, Јована Дучића и Милана Ракића, видимо да су они препознавали вриједност pjesништва Владислава Петковића Диса, и да су све те његове песимистичке и меланхоличне доживљаје, ту специфичну слику свијета коју је Дис приказивао, препознавали као један аутентичан израз pjesника и духа времена у којем је живио и стварао. То вријеме са почетка 20. вијека било је подједнако, или можда чак динамичније и непредвидивије вријеме него што је почетак 21. вијека.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Та пјесничка одређеност Владислава Петковића Диса није била поза, самовоља или пјесничка и филозофска игра него просто аутентична слика свијета у којем је стварао. Како данас тумачити Дисову поезију? Пошто се ради о пјеснику модерног пјесничког сензибилитета, модерне стилске формације и пјеснику који је градио своју традицију на симболистичкој европској и српској традицији, најједноставније га је тумачити кроз три нивоа симболичких значења која нуди поезија Владислава Петковића Диса. У основи, први ниво симболичког значења може се дефинисати као објективни симболи који се налазе изван нас, симболи који приказују свијет у коме обитавамо, једемо, путујемо, волимо, патимо, свађамо се, радимо, губимо послове. Ти објективни симболи у Дисовој поезији можда су најаутентичнија слика српскога друштва на почетку 20. вијека, можда подједнако аутентична као што су биле сатире Радоја Домановића, које су такође настајале у то доба. Међутим, тај први ниво симболичких значења је оно што је најлакше препознати у Дисовој поезији, и што је само почетни подстицај за даље разумијевање и тумачење његових пјесничких слика.

Други ниво симболичких значења говори о емоционалним симболима или симболима у нама. То је онај дио пјесништва који је нарочито доминантан, жив, актуелан, и који из дубине пјесникове душе, из његовог унутрашњег свијета разматра и сагледава стварност и свијет у којем живи. Све је то пропуштено кроз специфичну врсту емотивног набоја, а та врста емоционалних симбола у садејству са објективним симболима у потпуности показује пуноћу и значај поезије Владислава Петковића Диса и модерних пјесника на почетку 20. вијека.

Трећи ниво симболичких значења у Дисовој поезији су метафизички симболи или симболи над нама, симболи у космичким просторима за којима је трагао Дис. Ту се он најдубље враћа оној српској пјесничкој традицији од Симе Милутиновића Сарајлије, Петра Другог Петровића Његоша и Лазе Костића, традиције у којој пјесник покушава да одгонентне тајну постања човјека, какве су његове духовне и интелектуалне обавезе на земљи, каква је његова мисија и као пјесника и као човјека.

Та три нивоа симболичких значења у Дисовој поезији можда се најпотпуније могу исказати у првој збирци његових пјесма „Утопљене душе“, која је објављена 1911. године и то кроз три најдоминантније и можда најпознатије пјесме: „Тамница“, „Нирвана“ и „Можда спава“. Кроз читање и разумијевање ове три пјесме можемо да схватимо садејство ова три симболичка значења која су присутна у поезији Владислава Петковића Диса. Када из ове перспективе посматрамо Дисову поезију видјећемо да све оне критике које су стизале на рачун Дисовог песимизма не могу бити утемељене у његовим стиховима. Песимизам је само један од сегмената у емотивном оркестру или емотивној скали пјесника Владислава Петковића Диса, као што је песимизам само једна од филозофских идеја и мисија које Дис нуди у својој поезији.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Међутим, у некој завршној пјесничкој фази која је добила израз у збирци пјесма „Ми чекамо цара“ из 1913. године и у каснијим пјесмама које су објављене по часописима и које су касније уврштене у *Сабрана дјела Владислава Петковића Диса* (приредио Новица Петковић 2003. године).

Тај његов симболички доживљај свијета се углавном враћа тој објективној, спољашњој визији свијета. Углавном су то родољубиве пјесме које су настале под утицајем Балканских ратова, који су имали снажан утицај на тадашње пјесничко стваралаштво Владислава Петковића Диса. Поједини тумачи Дисовог пјесништва вјерују да је та врста аутобиографског доживљаја мотивисана и чињеницом и да је породица Владислава Петковића Диса била поријеклом из кумановског краја, из Табановаца, гдје су вођене велике ратне операције у Првом балканском рату. То је био један од подстицаја зашто је он тај свој наглашени симболистички осјећај из „Утопљених душа“ лагано превео у миметички доживљај свијета, гдје је од она три симболичка значења, овај објективни постајао доминантнији и аутентичнији.

Дис је трагично страдао у вријеме када је можда могао и највише да покаже снаге у свом пјесничком раду, када је требало да у зрелим животним годинама напише пјесме које би можда биле синтеза свега оног што је у претходним деценијама стварао, али он је један од оних српских пјесника који није имао животну судбину предодређену за дуг вијек и који је морао свој пјеснички таленат да искаже у раним годинама. Тумачење Дисове поезије данас, може да нас провоцира да на добар начин размишљамо у ком правцу би се развијало Дисово пјесништво да је остао жив после те трагичне ноћи у којој је његов брод торпедован када се враћао из Француске на Крф, и када је Дис погинуо. Нека логична претпоставка је да би поезија Владислава Петковића Диса ушла у ону врсту пјесничке авангардне традиције у којој настају касније чувене пјесме Милоша Црњанског, Растка Петровића, Момчила Настасијевића, и да би он свој пјеснички модернизам трансформисао према пјесничкој авангарди која је у међуратном периоду била веома снажна и која ће на одређени начин профилисати читаво српско пјесништво 20. вијека. Поезија Владислава Петковића Диса потврђује да је српски језик заправо језик поезије, и да је оно што је најдрагоценије и најбоље написано у српској књижевности написано у поезији. Свака нова генерација читалаца изнова ће читати Дису као свога савременика управо због тога што је он у својим пјесмама нудио, без страха и без лажи, све оно што је нормално стање људског духа; од патње, сумње, бојазни, страха, до радости и великих и узвишених тренутака, које су нудиле различите животне ситуације у којима је стварао и живио овај пјесник. Ја сам сигуран да ће манифестација као што је „Дисово пролеће“ на прави начин промовисати у следећим деценијама пјесништво Владислава Петковића Диса и подстицати нове генерације пјесника да размишљају на сличан начин о пјесничком стварању како је то размишљао Владислав Петковић Дис.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Даница Оташевић је умјесто увода прочитала Дисове стихове:

„У животу има много рана, само зато што је снова било.“

Ово су стихови Владислава Петковића Диса из песме „Сећања“ и управо између тих рана и снова може да стане 37 година Дисовог живота. Сам песник за себе је рекао да је рођен са раном која се не лечи, за њега су живот и смрт били од исте грађе, а први стих његове прве песме у првој књизи „Тамници“ управо гласи: „то је онај живот где сам пао и ја“. Ако би нам Дисови стихови били водич, ово вече могли би да почнемо и стихом из песме „Поета“ – „једва чекам вече, да и мени сване“.

Владислав Петковић Дис ове године не слави само 50. Дисово пролеће које се одржава у Чачку, Дисовом завичају, него и 110 година од објављивања прве Дисове песме „Идила“ (објављена јула 1903. године у Српском књижевном гласнику). Ове године је и 100 година од објављивања његове збирке „Ми чекамо цара“, са њом и „Утопљеним душама“ (објављене 1911.) Владислав Петковић Дис ушао је у све антологије српске поезије и без њега се не може замислити преглед српске књижевности.

Оно у чему се данас слажу и књижевни критичари и публика је да је Дисова песма „Можда спава“ једна од најлепших песама написаних на српском језику и да стоји раме уз раме са песмом „Санта Марија дела салуте“ Лазе Костића, а да се књига „Утопљене душе“ као превратничка, модернистичка налази међу неколико најбољих књига поезије објављених у 20. веку.

Управо тај Дис је препознат у свом завичају и он је визит карта Чачка на културној мапи Србије. Те 1903. године у београдској чаршији почела је да кружи једна визит карта на којој је само латиницом писало „Дис“, и која је изазвала доста полемике у књижевним круговима. Тада није било библиотека ни тргова од књиге, него се цео културни и други живот одвијао у кафанама, па је тако и Дис био члан тог београдског, престоничког боемског круга. Дошао је из унутрашњости и прихваћен је са различитим степеном одобравања или критике, али је важно је да су о Дису оставили податке Бранислав Нушић, Симо Пандуровић, Драгиша Васић, Станислав Краков, Станислав Винавер и многи други његови савременици, а Матош га је волео и, када је реч о поезији, можда му давао и већу вредност него Сими Пандуровићу.

Срећни су песници који имају завичај који брине о њима и Чачак је тај град који брине о свом песнику. Од 1964. године у овом граду постоји манифестација *Дисово пролеће*, а родоначелник јој је био Бранко В. Радичевић, такође књижевник и песник, завичајни стваралац који је предложио Чачку да узме Диса као неку своју звезду водиљу, и то се показало веома добрим. Педесет година трају Дисове свечаности и то може да постане модел и другима како да од једног песничког имена и своје завичајне културе направе један бренд и имиџ. Библиотека у Херцег-Новом већ једанаест година организује „Трг од књиге“, који постаје значајна културна манифестација – празник књиге. Чачак већ пола века организује песничке свечаности у Дисову част, али не само њему у част; Дис је ту само предводник.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

То је празник савремене српске поезије и 50 добитника Дисове награде је данас жива енциклопедија, жива антологија савремене српске поезије.

Била је част када се на 50. *Дисовом пролећу* појавило петнаест живих песника добитника Дисове награде, а међу њима и академици Матија Бећковић, Милован Данојлић и Милосав Тешић, Радован Павловски из Македоније, а на нашој промоцији у Београду и Љуба Симовић.

Када се говори о Дисовим свечаностима и о Дису, говори се о једној институцији културе, јер је управо то *Дисово пролеће* данас. Град Чачак је постао град поезије зато што кроз ову манифестацију брине о свим завичајним песницима, а имао је срећу да се у том граду роди и Даница Марковић – песникиња коју је Богдан Поповић 1911. Године уврстио у ону пресудну новију антологију српске поезије. Затим, ту су и Брана Петровић, Бранко В. Радичевић, Александар Ристовић; један корпус песника који су потекли из Чачка и који су значајна имена српске поезије. Библиотека се свима њима, као организатор ових манифестација, на известан начин одужила било научним скупом, било објављивањем библиографија или на неки други начин. Све то се реализује кроз *Дисово пролеће* које траје три месеца и обухвата више од 30-ак разних културних програма. Оно промовише стваралаштво уопште; ми нисмо базирани само на поезији већ се кроз наше програме бринемо и о музичкој, драмској и ликовној уметности.

Оно што је обележило 50. *Дисово пролеће* је Дисова опширна биографија која се налази се у овој књизи, а на коју смо ми посебно поносни, и која обухвата Дисове сабране песме према редакцији професора Новице Петковића, са свим досад објављеним, недовршеним и познатим Дисовим песмама. Ако вам кажем да сваке године откривамо нешто ново, онда је то стварно тако. Управо на овом каталогу ретроспективне изложбе о 50 *Дисових пролећа* налази се карикатура Николе Бешевића. Када смо прелиставали нашу архиву дошли смо до сазнања, а то нам је било „испред носа“, да се ова карикатура налази у власништву уметничке галерије „Надежда Петровић“, и да је то последња карикатура Диса коју је Никола Бешевић насликао средином маја 1917. године. Још једна случајност, један ланац који нам се тада открио је да је Стеван Бешевић написао, само дан после Дисовог утопљења песму о Дису, и тек смо онда открили везу између ова два Бешевића – да је реч о оцу и сину. Стеван Бешевић је био Дисов пријатељ, делили су ратне године и поезију, били у саставу песничког братства, а Никола Бешевић, као сликар – карикатуриста који се школовао у Риму, дочекивао је Диса на тим његовим путовањима ка Крфу и насликао ту последњу карикатуру која је била знак нашег 50. *Дисовог пролећа*.

Управо у књизи „Са заклопљеним очима“, која носи наслов по једној Дисовој песми, објављена је та најтачнија и најсвеобухватнија Дисова биографија, јер нам се посрећило да откријемо много података и употпунимо Дисову биографију, која је била са доста празнина и грешака, али то не значи да смо све завршили.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Кад већ говоримо о 50. Дисовом пролећу, ја ћу само навести да смо ми кроз ову манифестацију обележили и 200 година од Његошевог рођења.

Професор Мило Ломпар, који је пре неко вече гостовао и овде на „Тргу од књиге“, говорио је о Његошу, Црњанском и Дису; нашао је једну поетску вертикалу која повезује сва три песника.

Наш гост је био и Небојша Дугалић који је говорио монодраму „Исповест Дмитрија Карамазова“, са којом је био и ваш гост, али је говорио и још једну момо драму „Речи о Свечовеку“, посвећену владици Николају. Први пут је ове године библиотека, у оквиру *Дисовог пролећа*, имала у гостима иностраног писца коме је додељена Дисова плакета, то је био Петер Хандке. *Дисово пролеће* води рачуна и о песничком подмлатку, имамо конкурс за прву песничку збирку већ четири деценије, и више добитника те награде „Млади Дис“ добило је касније награду „Бранко Радичевић“, или награду „Матићев шал“. Бринемо и о књижевној критици, гајимо кроз конкурс о Дисовом стваралаштву и младе књижевне критичаре. Имамо и више конкурса за ученике основних и средњих школа, и зато је *Дисово пролеће* тако свеобухватна и широка манифестација која има високе културне домете. Истовремено ми излазимо и у Европу; пре две године смо као један српски бренд били гости Културног центра Србије у Паризу са изложбом о Дису, а о *Дисовом пролећу* као феномену говорили смо на гостовању у Пољској. Хоћу да нагласим на примеру ваше и чачанске библиотеке, да су те библиотеке установе којима се не посвећује довољно пажње, а које брину о култури, књизи и језику. У њима је стециште прошлости, садашњости и будућности, и заслужују много више пажње него што је добијају. И поред тога, вредни библиотечки радници много тога раде не гледајући на новац, дајући свој ентузијазам и снагу да би се забележило оно што је значајно у свакој књижевности и сачувало за неке будуће генерације.

Свакако да *Дисово пролеће* какво је данас није било такво пре 50 година; кренули смо са једним даном, а тек на осмом *Дисовом пролећу* установљена је награда. То је пример како може да се развија и у континуитету направи велика манифестација. *Дисово пролеће* је значајни културни центар када се људи окупе око песника, око књиге и око језика; оно је чувар културне баштине и пример да то не мора бити привилегија престоница, већ да то могу имати и градови који имају ту срећу да се у њиховом окриљу роде велики песници.

Филм који ћете видети говори о Дисовом животу, обједињено је више снимака аудио и визуелне грађе од самог Заблаћа – места где је песник рођен, преко његовог путовања и школовања у Зајечару, боравка у Паризу и те трагичне погибије у Јонском мору, у зору 17. маја 1917. године, када је у таласима плаве гробнице заувек остао песник Владислав Петковић Дис. Али, он има срећу да његова поезија живи свуда где се чује српски језик, где се говори српским језиком и тако ће и остати. Он има срећу да је из те генерације песника највише пријемчив младој генерацији. Када погледамо на интернету видимо колико младих има своја тумачења Диса; то је једна велика армија љубитеља и поклоника са целог југословенског простора, што је изненађујуће и веома добро.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Свако од нас би се сетио неког Дисовог стиха: „прошли су априли, ми нисмо више и нећемо бити оно што смо били“, „волео сам, више нећу“ или неког другог, и када прочитамо неки стих онда се замислимо јер је кроз тај стих или једну метафору, он рекао довољно да нас за сва времена купи. Маг српске књижевности, Јован Скрелић, рекао је да песник, који у тридесетој години објави такву књигу као што су „Утопљене душе“ нема шта да тражи у поезији.

На Дисову срећу то је била погрешна прогноза; Дис и данас живи са многим песмама и сигурно је да ће тако бити и убудуће, посебно када има овако снажно залеђе као што је његов завичај.

Биће прилика да још говоримо о поезији, да нас поезија спаја, а поезија је, као што је и професор Горан Максимовић на почетку рекао, најлепши или најзначајнији део српске књижевности, српске културе. На жалост, није читана као на почетку 20. века, али ми смо зато ту да поезију промовишемо, да бринемо о својој завичајној култури и да чувамо свој језик, јер ће нам се то вишеструко вратити кроз генерације које долазе.

ПРЕС ПРОМОЦИЈА ТРГА ОД КЊИГЕ:

ПАИДЕИА: Петар Живадиновић

Херцеговска Градска библиотека је драга, симпатична, физички мала али културно богата Библиотека, а ја сам мали издавач, доста богатог дела, рекао је започињући разговор са новинарима Петар Живадиновић.

После двадесет година, обузет једним чудним осећањем да у том периоду једна мала породична фирма ради што је одлично, што је апсолутно вредно, периода у коме смо превели или објавили неке књиге и националне књижевности које је неко морао објавити, схватио сам да од око 700 наслова, има можда педесетак оних које сада можда не бих објавио.

У почетку сам их објављивао из жеље да имам у каталогу што више издања, али сем једног или два наслова, готово да нема ниједног за који бих мислио и рекао да не ваља уопште, и има 10-15 такозваних хитова за које мислим да их је било корисно објавити из више разлога.... Имали смо изузетно добар пријем стручне критике; ретко да се десило да се неко усудио да нешто лоше пише о тим књигама и добили смо преко двадесет награда за преводе скоро сваке године. И шта сам закључио? Као што не примећујемо, чак и када смо нарцисоидни, како из године у годину старимо, да постајемо цангризави, нервозни, да не подносимо никога – чак ни најближе из неких разлога који ни нама нису познати, исто тако још више не примећујемо добра дела која смо учинили људима. И пошто ми то не примећујемо, онда то почињу да заборављају и они којима смо добро учинили, са разлогом јер је жудња да будете бољи од других, нарочито ако сте гори од других, нешто што је јаче код људи мање културе, мањег ума, мање духовне способности.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Ви ћете срести просте људе, не говорим о људима који припадају необразованом свету или из сиромашних средина и породица, који ће ту завист и љубомору посејати са таквим интезитетом да ви нећете моћи да разумете зашто кад им нисте ништа лоше учинили, а нарочито ако сте им нешто добро учинили. Тако и ја у мом издавачком свету...

Идуће године навршавамо 20 година издавања књига, а 23 године постојања фирме, и ја сам донео одлуку да не објављујем ништа сем оно што мислим да је неопходно да постоји у нашој култури и онога што никада раније није објављено, или ако је објављено, а то је редак случај, да треба поново то објавити јер дело још увек јесте живо, актуелно и може да нам буде од неке користи. Дакле, нема више хитова, нећу више хитове објављивати. Шта се десило? Нешто врло занимљиво – паразити су у паници, лопови су у паници, они који су навикли да краду туђу памет, туђе вредности не знају шта ће да раде. Навикли су да ја то урадим пре лета па онда да они крену у велики бизнис диљем свих српских земаља. То је призор који ме освешћује и који ми показује да је захваљујући мојој кући у Србији, а делом и у Црној Гори, захваљујући неким хитовима које смо објавили створена материјална база за развој једног броја издавача којих треба да се стиди свака култура. Нису они баш у свему лоши и не објављују само лоше књиге, али њихов начин пословања је сраман – срамотан и штетан. И пошто ја знам да је рат са њима бесмислен, јер њега не може да води нико усамљен него морају да га воде други, морају да га воде државни органи, ја тај рат више с њима не водим. Они мени не могу ништа, не могу изгледа ни ја њима, па ћу их лишити хране - лишићу их могућности да пиратеришу моја издања.

После толико година шта сам закључио? Закључио сам да из године у годину, већ шесту годину заредом, објављујемо мање наслова. Али, што је мање то је боље. Са једне стране објављујем само оно што мислим да је најбоље, а са друге стране пошто нема много тих дела, и ја и јавност учавамо да су то стварно изузетне ствари и изузетна дела. Када се објави неке године у Београду, на пример, да ће бити гост сајма нека национална књижевност као пољска прошле године, сад су најавили да ће бити кинеска књижевност гост, онда 99 % издавача навале да јуре, да траже спонзоре, повезују се са амбасадама, службама за културу, јуре на катедрама да обезбеде да имају нешто за ту следећу годину када ће гостовати на сајму нека велика национална књижевност. Ја сам у том погледу потпуно атипична појава – аномалија у српској култури. Мене то уопште не занима. Занимају ме неке земље које би вределе да дођу; по мени требало је давно пре свих да дође руска култура и књижевност и врло сам изненађен због чега то није урађено. Из више разлога. Добро је што ће доћи Кина, али кинеске књижевности је веома мало код нас, мало је превођена, не зато што не вреди него зато што је врло мало зналаца кинеског језика, то јест њихове књижевности и културе.

Уочио сам да, без обзира ко од тих земаља долази последњих 7-8 година, ја сам опет имао највише битних дела објављених из те књижевности – од француске, преко италијанске а гостовали су и неки други.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Зашто се то десило? Па, зато што се у овом послу, као и у сваком другом послу, не може се ништа на силу радити; не може ништа да се ради у ритму који понекад политичари и околности намећу. Не можете на силу да објавите, зато што долазе Пољаци идуће године, двадесет романа пољске књижевности или пет њихових битних аутора, да би достојно репрезентовали пољску књижевност. Не можете ништа ни ван тога; не можете да засадите неке културе и да за годину дана дочекате да буду плодови јер неке од њих траже три, неке пет година – нису све биљне културе једногодишње.

Та врста понашања и односа према култури као према једном послу који тражи да се планира, да се гаји, да се чува то што је никло и даје плодове непрестано, том потпуно код нас недостаје у последњих двадесет година.

Ми смо ове године, када смо чули да ће доћи пољска књижевност, имали већ објављено књигу „Бегуни“ Олге Токарчук која ће ове године отворити сајам књига, и приликом њеног доласка на Проза фест у Новом Саду овог пролећа ми смо објавили њену књигу са којом је доживела први велики успех – то је „Памтивек и друга доба“ са којом су је лансирали на неки начин у светску орбиту, која је била награђивана у Пољској, и једна је од њених најпревођенијих књига, и „Бегуне“ – њено најзначајније дело.

Ја сам желео да вам причам о пољској књижевности зато што ми у нашим библиотекама имамо, од оснивања пре двадесетак година до данас, објављене следеће пољске ауторе: Чеслава Милоша, Кажимира Брандиса, Витолда Гомбровича, Ришарда Капушћинског и Олгу Токарчук. Највероватније да ћемо објавити за сајам још неке књиге, не бих наговештавао – преводе се нека мала изненађења, један есеј Романа Ингардена, јер ја о пољској књижевности знам релативно мало али о пољској филозофији знам релативно више, и ја сам познавао одлично бар оне њихове филозофе као што је Лешек Колаковски, Роман Ингарден или Владислав Татаркијевич који су били везани за моју струку. Захваљујући труду, то желим посебно да истакнем, преводилаца – Љубице Росић пре свега, која је свакако наш најбољи полониста, или полониста најбоље ерудиције у нас, и Милице Маркић – млађој снази која преводи Олгу Токарчук, ја сам успео да обезбедим у свом каталогу практично неколико најзначајнијих писаца, класика пољске књижевности, и Олгу Токарчук која је, без сумње, тренутно најпопуларнија пољска књижевница, највећа личност пољске књижевности, такође и најпревођенија и најмодернија и по понашању, и ставовима које заступа а и по свом књижевном изразу.

Љубица Росић, која је превела за Паидеу шест наслова Чеслава Милоша – „Годину ловца“, „Пас крајпуташ“, „Други простор“ – то је избор из његове поезије, „Заробљени ум“, као и романе „Долина Исе“ који је изашао, а „Освајање власти“ изаћи ће за сајам књига. Она је такође превела један од есеја Кажимира Брандиса „Уметност конверзације“, а превела је и књигу Ришарда Капушћинског „Цар“. Витолда Гомбровича је превела Милица Маркић, ми смо објавили „Порнографију“, за сајам излази „Трансатлантик“ и изаћи ће у малом џепном издању „Наша еротична драма“ – једна врло занимљива књига.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Оно што је врло важно за пољску књижевност коју смо ми објавили, што је вероватно одлика пољске књижевности, то су пре свега аутори 20. века, то је што већина њих јесте концентрисана на две битне тематске области. Једна је везана за проблем слободе у друштву а друга је везана за њихову младост и проблем одрастања у пољској средини, која је била у тим временима између два светска рата и после Другог светског рата у врло компликованој политичкој, економској и свакој другој ситуацији и иза тих тема постоји филозофски проблем који ти романи постављају – слобода. У том погледу највеће име пољске књижевности 20. века јесте Чеслав Милош – добитник Нобелове награде 1980. године и његово дело „Заробљени ум“ и роман „Освајање власти“, а и „Долина Исе“ обухватају ова два битна тематска подручја која одликују већину важних и битних дела пољске књижевности 20 века. Нарочито је важно истаћи нешто што је битно и за нас данас, а то је проблем слободе у тоталитарним друштвима онако како га поставља и покушава решити Чеслав Милош, како у свом великом есеју или социолошко-филозофском трактату „Заробљени ум“, тако и у својим романима, посебно у „Освајању власти“.

Источни свет је, без обзира на то што је између два рата био успостављен стаљинистички поредак, дао врло много значајних дела која су објашњавала, макар то било у „самиздату“, то што се дешава у том свету; помињем само, рецимо, Земјатинов роман „Ми“. Али, оно што је у роману „Освајање власти“, а посебно у социолошко-филозофском есеју „Заробљени ум“, Чеслав Милош ставио у први план јесте један покушај да се разуме како су људи живели у тим режимима неслободе, како су опстајали, како су преживљавали, како су могли да прихвате а да се не буне, да ли се стварно нису уопште бунили или су само нашли неке неизбежне начине које морају наћи људи који се не слажу са једним поретком неслободе а треба да преживе, јер се налазе као у кавезу, немају где да изађу. Есеј „Заробљени ум“ је написао када је отишао у емиграцију, а Чеслав Милош је иначе био, на неки начин, део тог поретка – био је дипломата, био је цењени песник, уважаван, блиставе каријере и могао је наставити тако и живети лагодно и мирно. Међутим, он је био дипломата у Паризу и дао је оставку на тај положај, одлучио је да остане, да се не враћа у Пољску и, уместо да ћути један број година или неограничен број година, он је одлучио да напише књигу у којој ће објаснити, не зашто је он био део тог режима, зашто се није побунио, него како људи живе у неслободи упркос неугајивој тежњи људске душе за слободом.

Он је у „Заробљеном уму“ користећи се алегоријама, не прецизирајући на кога би све то могло да се односи, пошао од претпоставке да људи, да би сачували свој идентитет у таквом једном систему, морају да ураде све што је могуће да сачувају свој идентитет, али да га не угрозе. Један од начина јесте да прихвате да буду заробљени умови - да промене своју личност, а други је да се боре против тога што сматрају главним узроком и фактором њихове неслободе. Тај други начин јесте да се претварају да прихватају оно што не прихватају, да прихвате да се налазе у једном великом позоришту, потпуно свесни да не могу да промене природу режима, и да би сачували свој идентитет претварају се да јесу оно што нису, и да нису оно што јесу.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Стављањем те маске они обезбеђују да преживе невреме за духовни живот и неповољне околности, а да истовремено успоставе дистанцу, да се не интегришу и не предају потпуно режиму неслободе. Да ли је то морално или није морално? То је начин на који су неки људи изабрали да опстану и то је једна врста друштвене игре коју су вероватно и они који су били носиоци те тоталитарне власти то могли знати, а онда и толерисати, зато што је истина да то није доводило у питање поредак. То је помогло противницима поретка због тога што би њихов отпор био потпуно немоћан да се сачувају као личности, да сачувају своје здравље, али онда је остао проблем – да ли су они успели да се сачувају од те унутрашње поделе и цепања личности и какве је то последице могло да носи по њихове животе и животе других.

Питање које је актуелно и због којег су сви књижевници које објављујемо врло актуелни и данас и овде јесте – да ли ми одиста причамо то што мислимо или мислимо то што причамо?

Чини ми се кад, из савременог угла, читамо „Заробљени ум“, ми ћемо видети да је то прича добрим делом и о нама самима. Говоримо о источном свету, али то не значи да то не важи на одређени начин и за друге системе. Овде је реч о тоталитаризму који има везе са левицом; о левом друштвеном тоталитаризму у друштвима која су, ма колико тога били свесна и како се звала, ипак стаљинистичка и која се тог наслеђа још нису ослободила. Дакле, и данас је та књига актуелна, то је прича о нама једнако...

И роман „Освајање власти“ и есеј „Заборањени ум“ Чеслава Милоша су потребни и нама сада, али мислим да су потребни и Пољској и у свакој земљи источног света, јер те тенденције ауторитарног владања нису престале. Додуше, са запада нам долазе тенденције владања које су још стравичније зато што их ми, поготово словенски православни народи, не разумемо добро. Просто не схватамо природу једног система, то је тај десни тоталитаризам, који је породило фашизам. И, не може бити друкчије – оно што је родило фашизам у 20. веку порађа га у извесном измењеном облику и данас, зато што то долази из природе тог система који хоће да влада, да уништава друге народе, да сваку националну и индивидуалну слободу сматра ирелевантном. Ја говорим о Чеславу Милошу и о проблему слободе онако како су га доживели словенски народи претежно у време стаљинизма, али ова друга прича која је везана за проблем неслободе, која нам долази са запада у име слободе; то је Орвел описао лепо у свом роману „1984“, с тим што писац није био ни издалека толико маштовит колико је била стварност која је уследила потом.

Данас су ти облици неслободе много већи зато што су наша друштва одлучила да иду неповратно у том правцу, а да притом нису обезбедила ниједан механизам заштите и самозаштите ни пољопривреде ни душевног живота.

Ми се налазимо у ситуацији да ми треба да прихватимо нешто што је потпуно противно вредностима које смо као архетипове усвојили пре више хиљада година. Кад год то некеме објашњавате, он то не разуме зато што не разуме да се свет развијао тако што се поделио на источни и западни пре више од хиљаду година, и што ми Срби припадамо тим источном свету, али не сасвим.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Та мала разлика што припадамо али не сасвим измиче многим који о томе размишљају. Дакле, књиге које разоткривају природу стаљинизма у источном свету, било у облику романа или есеја и данас су нама драгоцене. Књига које разоткривају природу тог западног света који је породило ужасно одвратна два велика светска рата и серију локалних ратова после Другог светског рата има и данас, али ми још увек немамо довољно дела ни преведених, а поготово не из пера наших аутора, који би то објаснили. Тако да ми ту опасност не видимо, обичан свет је не види и лако се њима може манипулисати. Као што је проблем информација био тло на коме су ницале неслободе у источном свету тако је и проблем информација, односно њиховог одсуства, терен на коме ничу нови облици неслободе који ће бити стравичнији у последицама зато што против њега нећемо имати никакву одбрану. Можда је потребно да неки нови „Заробљени ум“ буде написан о томе, било ко да га напише учиниће много. Има књига које о томе говоре, али ниједна на тако свеобухватан начин...

Једини лек против ових ствари, верујте, јесу књиге у којима људи могу да открију лепоту, лепоту у свим књижевностима света - и западним и источним, са свих континената. Књиге у којима се саопштавају чињенице и књиге у којима нас уче како да мислимо. Не да верујемо прво, да стиснемо пести и трести, него да упознамо чињенице, да размислимо о њима и закључимо шта оне значе и куда воде и да све то суочимо са неким системом вредности. Ми Срби имамо посебан систем вредности. Тај систем вредности је најближи ономе што је такозвани „словенски свет“, није он потпуно стран ни западном свету, али ми никада нећемо прихватити систем вредности у ком је материјално богатство, моћ, освајање, поготово других народа и туђих територија нека велика срећа и циљ историје. Зато је нама потребно да имамо књиге које нас уче да мислимо и које нам све те чињенице чувају. Јер, то што се сада дешава, начин на који нама заробљавају ум у Србији; ми имамо Музеј Николе Тесле а његов директор не сме да изда саопштење и каже да је срамота то што у Хрватској проглашавају Теслу хрватским научником, као што је синоћ лепо објашњено зашто Андрић није хрватски писац, није ни Руђер Бошковић, ни низ других. Докле год ми не поседујемо знање, не поседујемо познавање тог механизма у којем се наши умови заробљавају, докле год ми то не познајемо добро, ми нећемо моћи против тога добро да се боримо. И књига „Заробљени ум“ и роман „Освајање власти“ су актуелни и данас овде код нас у Србији, код нас у Црној Гори, а актуелни су и другде, ако желимо да се боримо против неслободе.

Посао издавача није да дижу револуције, није да се баве политиком, него да људима помогну да се мало просветле, да нешто науче, да уживају у лепој књижевности.

Ове године ми ћемо имати на сајму књига, чији је гост пољска књижевност, можда једну од најбољих репрезентација пољске књижевности, неке од њихових најбољих писаца; могли смо да имамо и више али ја сам мислио да то није такмичење у броју. Кад имате толико бисера довољно је, превише бисера учинило би да се не виде сви баш сасвим добро и да се не уочи њихова лепота.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Поново упућујем похвалу преводиоцима Љубици Росић која је наш највећи полониста, једној паметној, скромној и вредној жени која, нажалост, није довољно призната ни код нас ни у Пољској али биће ускоро, и младим снагама које сада ступају на сцену, као што је Милица Маркић, а биће и других који преводe дела пољских аутора. Да закључим, ја нисам превише склон савременим писцима зато што сам једна „конзерва“ - конзервативан човек. Ја верујем да сви ти експерименти у савременој уметности од музике, преко књижевности до филозофије, јесу потребни али да тек треба да видимо шта ће од тога што се ту ради, кува, мува, мути – шта ће да уроди чиме. Ја мислим да је немогуће рушити све системе, сва правила, сву традицију која је створила овако велику културу и уметност света у коме живимо, и почети све од нуле. Та врста нихилизма увек ми је проблематична и сумњива, али то није разлог да се такве књиге експерименти не објављују. Ја то не волим, можда и зато што уображавам да видим боље да то није ништа, да је то магла, да је то муљање, да је то нешто што је унапред осуђено на пропаст, међутим у име слободe мора се поштовати и слобода експериментисања и право на грешке. Ништа што је у уметности и књижевности, ма како да је написано није толико опасно као што може бити опасно нешто ван књижевности ако се уради а није добро.

Када видимо судбину једне земље као што је Пољска, иако је она специфична, али се налазила између две велике силе, Русије, у стара времена и Литваније која их је баш у једном тренутку притеснила, и Немачке, успела је да преживи. Не само због тога што су прихватили католичку веру, него зато што су имали током читаве своје историје мислиоце и писце који су дух слободe и веру у вредност њихове нације непрестано држали на неки начин на високој температури.

А, да ли ми имамо такве? Стварно не знам, односно не видим и не срећем их баш много а знам их све. Ни оне давне `89. и `90., ни `99. године, ни 2000. године, па ни сад...

Књиге ове врсте с разлогом неће имати прођу у времену у коме је неслобода тако велика... Читајте „Заробљени ум“, читајте Чеслава Милоша, читајте пољску књижевност и роман „Бегуни“ Олге Токарчук који говори о једном важном проблему. То је једна секта Бегуни који су одбијали да прихвате сва добра модерне цивилизације, нарочито документа – да се пријављују и узимају документа, јер су у томе видели опасност за своју слободу. Дакле, и код Олге Токарчук – проблем слободe јесте у првом плану и биће ми жао ако Пољаци који буду дошли у Београд, ако та димензија њихове књижевности буде заобиђена, а у великим медијима буду причане све саме споредне ствари које необразовану публику очито више занимају.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

□ УРУЧИВАЊЕ ПЛАКЕТА ТРГА ОД КЊИГЕ 2013.

Као и сваке године додјелене су награде-Плакете Трга од књиге, које је лауреатима уручио **Владимир Жутковић**, председник Извршног одбора херцеговског сајма књига и секретар општинског Секретаријата за друштвене дјелатности.

1. ПЛАКЕТА ЗА ИЗДАВАЧКИ ПОДУХВАТ ГОДИНЕ:

Издавачка кућа **Орфеус**, Нови Сад, за књигу *Дух самопорицања / Мило Ломпар* (треће, допуњено издање)

Образложење: Књига „Дух самопорицања“ је жестока, полемичка књига о савременом, глобалном и постглобалном добу, у којој преиспитујемо и сумњамо и у себе и у друге.

2. ПЛАКЕТА ЗА ЕДИЦИЈУ:

Издавачко предузеће **Clio**, Београд, за едицију *Multimedia*

Образложење: Едиција садржи шест књига и бави се савременим аспектима комуниколошке теорије, нарочито примјенљива за студенте новинарства, комуникологије, односа са јавношћу, политичког маркетинга...

3. ПЛАКЕТА ЗА НАЈЉЕПШУ КЊИГУ:

Издавачко предузеће **Clio**, Београд, за књигу *Комуникација : принципи и контекст / Стјуарт Табс*

Образложење: Изузетно једноставно, модерно изведено графичко рјешење, сведено на ниво симбола, савршено кореспондира са текстом.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

4. ПЛАКЕТА ЗА ДЈЕЧИЈУ КЊИГУ ГОДИНЕ:

Издавачка кућа **Пчелица**, Чачак за књигу *Мале морске и обалске приче* / Радмила Кнежевић

Образложење: Приче занимљивих заплета, блиске дјецу предшколског и млађег школског узраста; књига је опремљена функционалним илустрацијама и креативно дјелује на машту публике.

Чланови жирија Трга од књиге 2013. године су :

Проф. др Горан Максимовић

Ратомир Ратко Павловић

Воислав Булатовић

ПОВОДОМ НАГРАДЕ: Селимир Радуловић – ИП "Орфеус"

Награду херцеговског сајма „Трг од књиге“ за издавачки подухват године добила је издавачка кућа „**Орфеус**“ за књигу Мила Ломпара „**Дух самоприцања**“.

Уредник ИП „Орфеус“ Селимир Радуловић истиче да је „Дух самоприцања“ изузетно важна књига за српско друштво и за српску културу:

- По мом осјећању ствари та књига ће вјероватно у најскорије вријеме бити основ за нову српску културну политику, посебно онај дио књиге који се назива *Српско становиште*, у којем Ломпар варира један став Милоша Црњанског из 1934. године. Он ту каже да треба да се клонимо лажних идеолошких симетрија, југословенства и свега осталог, и да се вратимо српском становишту, да изградимо један нормалан став у култури, да се не догоди оно о чему Ломпар пише да српска култура буде укрштај различитих културних политика од којих ниједна није српска.

Шта значи награда за Вашу издавачку кућу?

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

"... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

Овакве сајамске награде значе доста за ИП „Орфеус“. Та кућа је за мене изузетно значајна животна епизода у једном не баш тако пријатном тренутку за мене. У једном прилично неприличном времену ја сам направио издавачку кућу, кренуо у 47-ој години од почетка, а иза те куће је сада више од 300 наслова, од тога сигурно 20-так капиталних дјела. Мени је значајно што је ова књига овјенчана овим признањем, ту је и један мој удео јер сам од Ломпара инсистирао да изведе књигу из текста „Титоизам и хрватска културна политика“, објављеног у *Летопису Матице српске* пре три године. Он се опирао али је направио књигу.

Када је направио и када сам прочитао рукопис, рекао сам му: „то није твоја најбоља књига, боље су ти књиге о Његошу и Црњанском али ова књига ће ти донети славу“. И тако се догодило. Он је пре два месеца добио награду „Печата“, велику награду, и ево сада добија награду за издавачки подухват године.

Како оцјењујете спој књижевних и позоришних програма на Тргу од књиге?

Ја веома волим Херцег-Нови и овај сајам, тако да сам спреман за сваку врсту помоћи. Ја сам посебно осетљив на ту сарадњу са Црном Гором. Пре неколико месеци сам био на Цетињу и инсистирао сам да деца са цетињске Академије буду заједно са децом осталих високих школа и академија из региона, и после десетак година то се поново догодило. Био сам им домаћин и та деца су заиста уживала у програмима Стеријиног позорја.

И будуће, ако се сајам буде развијао у том правцу, могуће је да буде и све више позоришних програма. Увек је могуће уз књижевне програме на оваквим манифестацијама организовати и мање позоришне комаде. Нормално је да фестивал расте и да не стоји у оној тачки која је остварена.

Завршна ријеч организатора:

ТРГ ОД КЊИГЕ ЈЕ ФАНТАСТИЧАН

Владимир Жутковић, начелник Секретаријата за друштвене дјелатности и председник Извршног одбора Трга од књиге, изразио је задовољство током сајма, његовим учесницима и публиком који заједно чине овај фестивал великим.

Све ове године није тешко изгурати, само захвљујући свима вама, а с друге стране није лако, и зато морам да посебно поздравим Невенку Митровић, директорку Градске библиотеке и читаонице, која све ове године фантастично води како Библиотеку тако и фестивал. То је огромна енергија и велики професионализам, не само њен, него и свих њених сарадника, један примјер који треба сви да пратимо и овдје нема мјеста за један клише, да фестивал наредне године буде бољи, јер не видим како може да буде бољи. Он је фантастичан и ја му желим да живи вјечно послије свих нас - поручио је Жутковић.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

□□ „BELCANTO“

Овогодишњи Трг од књиге је затворен концертном лијепог пјевања младих музичара Херцег-Новог. На њему су наступили: сопрани **Вјера Аџић**, **Јована Мустур**, **Марина Дедић** и **Александра Добришиа**; **Сањин Кипић** и **Александар Бубања** – гитара; **Дејан Кривокапић** – клавира. Осим њих, на Тргу од књиге ове године наступали су и **Миран Бегић**, **Бојан Мартиновић**, **Стеван Томашевић** и **Паолина Бечевић**.

Вјера Аџић – рођена је у Котору.

Своје музичко образовање започела је у Херцег-Новом, свирајући клавира у музичкој школи, а наставила је школујући глас у средњој музичкој школи у Котору. Дипломирала је на Факултету музичке уметности у Београду (класа проф. Радмиле Смиљанић), а Специјалистичке студије на Музичкој академији у Бања Луци (такође у класи проф. Радмиле Смиљанић).

Члан је хора "Collegium musicum", Академског хора "Обилић" и хора РТС-а.

Наступала је широм бивше Југославије, Европе, Мексика, Кореје...

Наступа и као самостални умјетник (САНУ, Коларац, Руски дом...), а активна је и на пољу камерне музике (триа, кватрети...).

Бави се педагошким радом у музичкој школи "Јосиф Маринковић" у Београду.

Сањин Кипић – рођен је 1984. године.

Почео је да свира гитару са 9 година.

Нижу музичку школу је завршио у Херцег-Новом (класа проф. Душана Ерака), а средњу музичку школу у Котору (класа проф. Срђана Булатовића). Дипломирао је на Факултету музичке уметности у Београду са највишом оцјеном (класа проф. Вере Огризовић).

Учествовао је на бројним такмичењима у земљи и иностранству, остваривши запажене резултате.

Имао је велики број наступа као солиста, али и у дуу, трију, кватрети и квинтету гитара.

Поред класичне музике, инспирацију налази у џез и фламенко музици.

Александар Бубања – рођен је у Котору 1990. године.

Основну музичку школу је завршио у Херцег-Новом (класа проф. Мића Познановића), а средњу музичку школу у Котору (класа проф. Бојана Брајовић).

Тренутно је апсолвент Музичке академије у Источном Сарајеву (класа проф. Горана Кривокапића).

Присуствовао је мастеркласовима код чувених светских професора (*Philippe Villa, Nikita Koskhin, Gaelle Solal, Jan Irwing*, Срђан Тошић, Вера Огризовић...), а учествовао је и на многим манифестацијама (Фестивал гитаре у Сарајеву и Тивту, *Gitar Art Summer fest, Omis Gitar Art fest...*).

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Александра Добриша – рођена је у Котору 1987. године, гдје је завршила основну и средњу музичку школу (класа проф. Миреле Шћасни). Музичку академију завршава са оцјеном десет 2010. године у Сарајеву (класа проф. Георгија Млинова), а специјалистичке студије са истом оцјеном у класи проф. Радмиле Бакочевећ.

Добитник је бројних индивидуалних признања, али и награда са Српским пјевачким друштвом "Јединство", чији је солиста.

Ради као професор соло пјевања у музичкој школи у Котору.

Дејан Кривокапић – рођен је у Котору 1984. године.

Основно и средње музичко образовање је завршио у музичкој школи "Вида Матјан" у Котору. Дипломирао је са највишом оцјеном на музичким студијама у Источном Сарајеву (класа проф. Дејана Стошића).

Лауреат је такмичења *Viva la musica*.

Посебно се истиче на подручју корепетиције, а најактивнији је на катедри за соло пјевање, што показују бројни наступи.

Сарађивао је са Лили Илиевом и многим другим признатим умјетницима.

Запослен је као професор клавира у нижој музичкој школи у Херцег-Новом.

Марина Дедић – у средњој музичкој школи је завршила два одсјека, за општу музичку педагогију и соло пјевање (класа проф. Миреле Шћасни).

Била је стипендиста Општине Херцег-Нови и фондације "Александар Дуковић". Дипломирала је у Сарајеву исто на два одсјека – општој музичкој педагогији и соло пјевању (класе проф. Георгија Млинова, Вишње Павловић и Александре Ристић).

Професор је соло пјевања у херцегновској музичкој школи.

Јована Мустур – рођена је 1989. године у Котору.

Завршила је нижу музичку школу у Херцег-Новом (инструмент – клавир), а средњу музичку је похађала истовремено у Котору и Подгорици, завршивши два одсјека: клавирски и соло пјевање (класа проф. Марине Цуце Франовић). Академију лепих уметности у Београду завршила је у класи проф. *emeritus* Радмиле Смиљанић.

Добитник је многих награда, између осталих и: прве награде на Републичком такмичењу соло пјевача (Цетиње – 2005. и Котор – 2007.), треће награде на такмичењу соло пјевача "Лазар Јовановић" (Београд – 2005.), прве награде на Међународном такмичењу "Бруна Шпилер" (Херцег-Нови – 2009. и 2010.) итд.

Ради као професор соло пјевања у музичкој школи Херцег-Нови.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

“... све прелести смртне и бесмртне,

што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?”

Паолина Бечевих – рођена је 1984. године у Дубровнику.

Склоност ка музици и плесу показивала је још у раном дјетињству, па 1989. године започиње своје музичко образовање у Херцег-Новом (класа проф. Данијеле Краљевић-Сеферовић). Средњу музичку школу "Исидор Бајић" у Новом Саду, уписује 1998. године (класа проф. Биљане Дабић и проф. Наталије Орел-Половине), а затим и Академију уметности у Новом Саду (класа проф. Светлане Богоино), гдје и дипломира 2009. године.

Освојила је бројне награде на клавирским такмичењима: прва награда 1995. године у Бару (Златна лира), трећа награда 1995. године у Херцег-Новом, прва награда 1997. године у Котору...

Тренутно се усавршава на мастер студијама *Kunstuniversität-a* у Грацу (Аустрија – класа проф. *Stacey Bartsch*), на одсјеку за *Lied – Klavierbegleitung* (Корепетиције за соло пјеваче).

Од 2008. године је наставник клавира у нижој музичкој школи "Филип Вишњић" у Шиду.

Стеван Томашевић – рођен је у Струти 1988. године.

Основно музичко образовање је стекао у Херцег-Новом (одсјек за гитару – класа проф. Душана Брака и Петра Ракића), а ту је завршио и соло пјевање (класа проф. Миреле Шћасни). Дипломирао је 2011. соло пјевање у Скопљу на Универзитету "Св. Кирило и Методије" (класа проф. Марије Муратовске-Наумовске). Ту је наставио и постдипломске студије у класи проф. Славице Петровске Галић.

Освојио је многе награде, између осталог и: специјалну награду *Лауреат такмичења* на "Фестивалу младих музичара Црне Горе" (Котор – 2007.), трећу награду на Међународном такмичењу соло пјевача "Лазар Јовановић" (Београд – 2006.), прву награду на Међународном такмичењу "Бруна Шпилер" (Херцег-Нови – 2010.) итд.

Ради као професор соло пјевања у ЈУ Школи за основно музичко образовање у Херцег-Новом.

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.
"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

ИЗДАВАЧИ

POBJEDA, Podgorica

ЦИД, Подгорица

СВЕТИГОРА, Цетиње

УНИРЕКС, Подгорица

NOVA KNJIGA, Podgorica

НАРОДНА КЊИГА, Подгорица

GOSPA OD ŠKRPJELA, Perast

КРЕАТИВНИ ЦЕНТАР - РАДИУС, Херцег-Нови

EDUCATIONAL CENTRE, Podgorica

Max Hueber Verlag

Alma Edizioni

Bonacci Editore

Hachette Livre

Edelsa

Cambridge University Press

Garnet Education

Richmond Publishing

Brookemead English Language Teaching

Heinle

Delta Publishing

McGraw-Hill

Oxford University Press

Elsevier

Wiley

Taylor & Francis

Penguin

Springer

LEGO Podgorica - EVRO GIUNTI

БОКЕЉСКО ИЗДАВАШТВО

ПАИДЕИА, Београд

ОРФЕУС, Нови Сад

АРХИПЕЛАГ, Београд

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.

"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

СЛЮ, Београд

ARS LIBRI, Београд

ЛАГУНА, Београд

ЈАСЕН, Београд

ВУЛКАН ИЗДАВАШТВО, Београд

МАЛИ ПРИНЦ, Београд

ПАРТЕНОН, Београд

АЛГОРИТАМ, Београд

ОТВОРЕНА КЊИГА, Београд

БЕСЈЕДА, Бања Лука

ЕДИЦИЈА, Београд

НАРОДНА КЊИГА, Београд

ПЧЕЛИЦА, Чачак

БЕОКЊИГА, Београд

НОВОСТИ, Београд

ВООК, Београд

РУБИКОН, Нови Сад

ФЕНИКС ЛИБРИС, Београд

ПРАВОСЛАВАЦ, Шабац

IND MEDIA PUBLISHING, Београд

ДОБРА КЊИГА, Београд

ЗНАЊЕ ИЗДАЊЕ, Врчин

ESOTHERIA, Београд

МІВА BOOKS, Београд

11. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА "ТРГ ОД КЊИГЕ" 2013.
"... све прелести смртне и бесмртне,
што је скупа ово свеколико, до општега оца поезија?"

**ПОКРОВИТЕЉИ
МЕЂУНАРОДНОГ САЈМА „ТРГ ОД КЊИГЕ“**

Општина Херцег Нови

Туристичка организација Херцег Нови

СПОНЗОРИ:

Институт Игалo – Медитерански здравствени центар
Александрија д.о.о. ДАЖ, Бијела
Јадроагент, Бар
Ресторан Галија, Херцег-Нови

МЕДИЈСКИ СПОНЗОРИ:

Побједа
Дан
Вечерње новости

Радио Херцег-Нови
Радио Тиват
Радио Котор
Радио Београд други програм

„РАДИО НА ТРГУ ОД КЊИГЕ“

Радио на Тргу од књиге већ другу годину реализује као продуцент
Вук Вуковић, а рубрику емитују 19. 25. и 29. јула :

Радио Црне Горе, Радио Београд – други програм, Радио Тиват,
Радио Котор и Радио Херцег – Нови.